

«Σχολή Κοινωνικών Επιστημών»

«Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών : Εγκληματολογικές και ποινικές
προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου
εγκλήματος»

Διπλωματική Εργασία

Οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά στην Ελλάδα:
υποπολιτισμικά γνωρίσματα και Κοινωνικός έλεγχος

Γεωργία Γκάτη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Ουίλιαμ Αλοσκόφης

Δρ. Κοινωνιολόγος

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Χρήστος Κουρούτζας

Επίκουρος Καθηγητής

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Λάρισα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας «Γκάτη Γεωργία» που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσης τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά στην
Ελλάδα : Υποπολιτισμικά γνωρίσματα και κοινωνικός
έλεγχος

Γεωργία Γκάτη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Α' Επιβλέπων Καθηγητής:

Ουίλιαμ Αλοσκόφης

Δρ. Κοινωνιολόγος

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Χρήστος Κουρούτζας

Επίκουρος καθηγητής

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Λάρισα, Ιούνιος 2024

«Ευχαριστίες , Αφιέρωση»

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές κ. Ουίλιαμ Αλοσκόφη, Δρ. Κοινωνιολόγο και Χρήστο Κουρούτζα, Επίκουρο καθηγητή, για τη συμβουλευτική κατεύθυνση και τη συνδρομή τους, στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας. Επίσης, η εργασία είναι αφιερωμένη στο σύζυγο και στις δύο κόρες μου, ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για την υπομονή και τη βοήθεια τους. Θέλω να την αφιερώσω και στον εαυτό μου, για να μου θυμίζει πως τα περισσότερα στη ζωή μπορούν να γίνουν, αρκεί εμείς οι ίδιοι να έχουμε θέληση και διάθεση να προσπαθήσουμε.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία αποδίδονται οι έννοιες και τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού ελέγχου, του οργανωμένου εγκλήματος και οι συνδέσεις που αναπτύσσουν με την ύπαρξη υποπολιτισμών καθώς και με την εγκληματικότητα που αυτοί εμφανίζουν. Αναφέρονται οι πτυχές της οργανωμένης εγκληματικότητας που παρουσιάζει ο υποπολιτισμός των Ρομά στην Ελλάδα, έτσι όπως αυτός επικοινωνείται από τους επίσημους φορείς του κράτους αλλά και τα ΜΜΕ. Οι Έλληνες Ρομά εμφανίζουν αυτό που νομικά περιγράφεται σαν επιχειρησιακά οργανωμένη εγκληματικότητα και διώκεται στην Ελληνική έννομη τάξη, με βάση τις προϋποθέσεις που ορίζει το άρθρο 187 ΠΚ. Με βάση τα όσα ο νόμος ως παράγωγο του κοινωνικού ελέγχου αναφέρει, οι Ρομά δραστηριοποιούνται οργανωμένα σε μια σειρά από εγκλήματα. Βιβλιογραφικά περιγράφεται η επιλεκτικότητα που ο νόμος εμφανίζει σε βάρος των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και κατά συνέπεια και κατά των Ρομά. Γίνεται λόγος για παρέμβαση στη νομοθέτηση, η οποία εγκλωβίζει τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, τις κατευθύνει στα αστυνομικά τμήματα και στη συνέχεια στο δικαστικό σύστημα, για να αποτελέσουν μέρος των ετήσιων εκθέσεων των φορέων για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα. Η Ελληνική Αστυνομία καταγράφει ποσοτικά και στατιστικά το έγκλημα, δεν κατέχει εκείνα τα στοιχεία που θα δώσουν μια ξεκάθαρη εικόνα για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των δραστών, κάτι που στερεί πληροφορίες για το οργανωμένο έγκλημα των Ρομά, τους εγκληματογόνους παράγοντες και την αντιμετώπιση αυτή της μορφής εγκλήματος. Στο τέλος της μελέτης ακολουθούν συμπεράσματα και προτάσεις επί του θέματος.

Λέξεις – Κλειδιά

Άτυπος κοινωνικός έλεγχος, εγκληματοποίηση, ηθικός πανικός, κοινωνικός έλεγχος, Οργανωμένο έγκλημα, Ρομά, τυπικός κοινωνικός έλεγχος, υποπολιτισμοί.

Abstract

In this work, the concepts and characteristics of social control, organized crime and the connections they develop with the existence of subcultures as well as with the criminality they display are attributed. The aspects of organized crime presented by the Roma subculture in Greece were studied, as it is communicated by the official bodies of the state as well as the media. The Greek Roma display what is legally described as operationally organized crime and is prosecuted in the Greek legal order, in relation to the conditions set out in Article 187 of the Criminal Code. Based on what the law as a derivative of social control states, the Roma are active in an organized manner in a series of actions that are described. The literature describes the selectivity that the law exhibits at the expense of vulnerable social groups and consequently also against the Roma. There is talk of an intervention in the legislation which traps vulnerable social groups, directs them to the police stations and then to the judicial system to be part of the annual reports of the agencies on organized crime in Greece. The police quantitatively and statistically record the crime, they do not possess those data, which would give a clear picture of the qualitative characteristics of the perpetrators, which lacks information about Roma organized crime, crime-generating factors and the treatment of this form of crime. The following are conclusions and proposals on the matter.

Keywords

Informal social control, criminalization, moral panic, social control, Organized crime, Roma, formal social control, subcultures.

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vi
Συνοτομογραφίες	vii
Εισαγωγή.....	1
1. Κοινωνικός έλεγχος και οργανωμένο έγκλημα.....	3
1.1 Οι έννοιες του άτυπου και του τυπικού κοινωνικού ελέγχου	3
1.2 Κοινωνικός έλεγχος και έγκλημα	4
1.3. Η έννοια του Οργανωμένου εγκλήματος.....	7
1.4 Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα.....	10
1.5 Διαφθορά και επιλεκτικότητα στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης και οργανωμένο έγκλημα.....	13
2. Υποπολιτισμοί και εγκληματικότητα	15
2.1. Πολιτισμική Εγκληματολογία	15
2.2 ΜΜΕ και ηθικός Πανικός	17
2.3 Υποκουλτούρα και έγκλημα	18
3. Ρομά και οργανωμένο έγκλημα.....	20
3.1 Ιστορικά στοιχεία	20
3.2 Πολιτισμικά γνωρίσματα των Ρομά και εγκληματικότητα	22
3.3 Περιπτώσεις επιλεκτικότητας του ποινικού συστήματος έναντι των Ρομά	23
3.4 Θυματοποίηση των Ρομά.....	25
4. Εκφάνσεις της εγκληματικότητας των Ρομά	28
4.1.1 Υπόθεση πρώτη.....	30
4.1.2 Δεύτερη υπόθεση.....	32
4.1.3 Τρίτη Υπόθεση.....	34
4.2 Επίσημες καταγραφές της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά στην Ελλάδα.....	35
5. Συσχέτιση της προβαλλόμενης οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά με τα χαρακτηριστικά του ο.ε	50
6. Συμπεράσματα-προτάσεις για πιθανά πεδία έρευνας.....	54
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	57

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΕΛ.ΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
Ε.Σ.Σ.Δ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε	Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
Ο.Ε	Οργανωμένο έγκλημα
Ο.Σ.Ε	Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος
Ο.Τ.Ε	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
Π.Κ	Ποινικός Κώδικας

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη των λειτουργιών που ο κοινωνικός έλεγχος επιτελεί, σε σχέση με την κουλτούρα των υποπολιτισμών στην Ελλάδα και την οργανωμένη εγκληματικότητα που αυτοί εμφανίζουν. Στο πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η αποσαφήνιση των εννοιών του τυπικού και άτυπου κοινωνικού ελέγχου και των επιπτώσεων που έχουν για τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες. Ακολουθεί η εννοιολογική απόδοση του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και η αναφορά στα χαρακτηριστικά που περιλαμβάνει η νομική αποτύπωση του όρου για το Ελληνικό κράτος και αποτελέσματα από τις νομοθετικές επιλογές που έχουν γίνει. Το δεύτερο κεφάλαιο εξαντλείται γύρω από την παρουσίαση των θεωρητικών καταγραφών για την έννοια της υποκουλτούρας όπως αυτή αντιμετωπίζεται από την Πολιτισμική Εγκληματολογία, καθώς επίσης και την επισήμανση για τη συμβολή των ΜΜΕ στη δημιουργία και διατήρηση ηθικών πανικών γύρω από την εγκληματικότητα των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Στο τρίτο κεφάλαιο και με σκοπό την ανάδειξη συσχετισμών της θεωρίας των προηγούμενων κεφαλαίων με την πραγματικότητα αναπτύσσεται η αναφορά στο παράδειγμα της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά στην Ελλάδα. Τα ιστορικά στοιχεία που παρατίθενται ακολουθούν οι πληροφορίες γύρω από την κουλτούρα των Ρομά και το έγκλημα, την επιλεκτικότητα που ο νόμος συχνά επιφυλάσσει για τους Ρομά, όπως επίσης και παραδείγματα εργαλειοποίησης και θυματοποίησης των Ρομά από την “εξουσία”, συνθήκες που οδηγούν τους Ρομά να αποτελούν την πελατεία των αστυνομικών τμημάτων, του συστήματος της δικαιοσύνης, των φυλακών και τους κατατάσσουν στις εγκληματικές υποκουλτούρες στην Ελλάδα. Μέσω του τέταρτου κεφαλαίου επιχειρείται η συνοπτική παρουσίαση της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά στην Ελλάδα, όπως αυτή κοινοποιείται από τις ετήσιες εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ για τα έτη 2011-2022 αλλά και τα ΜΜΕ, καθώς και σκέψεις πάνω στη μεθοδολογία που ακολουθείται. Στο πέμπτο κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια να εντοπιστούν σημεία τομής της προβαλλόμενης

οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά στην Ελλάδα, με την αντικειμενική υπόσταση που το νομικό σύστημα της Ελλάδας απαιτεί. Επίσης, θα επισημανθούν συμβολές του κοινωνικού ελέγχου και κυρίως του τυπικού κοινωνικού ελέγχου και των ΜΜΕ, στην εγκληματοποίηση του υποπολιτισμού των Ρομά. Στο έκτο κεφάλαιο θα παρατεθούν τα συμπεράσματα και θα προταθούν πιθανά πεδία έρευνας, τα οποία πιθανόν να υποστηρίξουν τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος των Ρομά στην Ελλάδα.

1. Κοινωνικός έλεγχος και οργανωμένο έγκλημα

1.1 Οι έννοιες του άτυπου και του τυπικού κοινωνικού ελέγχου

Ο κοινωνικός έλεγχος συνδέεται με τη λειτουργία του κράτους, την πορεία του καπιταλισμού, το είδος οικονομίας που διαμορφώνεται και με την ίδια τη Δημοκρατία. Ο κοινωνικός έλεγχος περιλαμβάνει εκείνες τις πρακτικές, τα δίκτυα εξουσίας και τα επιβαλλόμενα μοντέλα πολιτικής διακυβέρνησης, τα οποία επιτυγχάνουν να αποσπών την κοινωνική συναίνεση, την αποδοχή και υπακοή στους κανόνες και κατ' επέκταση τη διατήρηση ενός συγκεκριμένου τύπου κοινωνικής τάξης, η οποία εξυπηρετεί ουσιαστικά τους σκοπούς αυτών οι οποίοι ασκούν τον έλεγχο. Για την Εγκληματολογική Σχολή του Σικάγο ο κοινωνικός έλεγχος φέρει θετικό πρόσημο, επειδή συνδράμει στην κοινωνική ειρήνη αφού οι νομοταγείς πολίτες λειτουργούν με βάση την ηθική, έτσι όπως ορίζεται (Βιδάλη και Κουλούρης, 2012, σ. 154). Στο πεδίο της Κριτικής Εγκληματολογίας ο κοινωνικός έλεγχος αποτελεί ουσιαστικά παράγοντα εγκληματογένεσης σύμφωνα με τον Καρύδη (2010, σ. 34).

Ο κοινωνικός έλεγχος που ασκείται σε μία ομάδα ή μια κοινωνία εντοπίζεται με τη μορφή του άτυπου και τυπικού κοινωνικού ελέγχου. Ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος αναπτύσσεται ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας και αφορά τους κανόνες που έχει θέσει η ομάδα, με σκοπό κάποιος να μπορεί να είναι αποδεκτός από τα υπόλοιπα μέλη (Καρύδης, 2010, σ. 30). Η παραγωγή κανόνων είναι απόρροια των καθημερινών βιωμάτων των μελών και η διατήρησή τους επιτυγχάνεται μέσω της χρηστικότητας τους στην καθημερινή ζωή, των συνηθειών, των εθίμων και των απόψεων που μοιράζεται το σύνολο για το μοντέλο εκπαίδευσης, τη θρησκεία και άλλα. Σήμερα τα ΜΜΕ συνδράμουν σημαντικά στη διαμόρφωση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου. Η απόκλιση από το κοινώς αποδεκτό επιφέρει κυρώσεις. Η μεταχείριση ή η τιμωρία στην οποία θα υποβληθεί ο αποκλίνων διαφέρει μεταξύ των κοινωνιών και σχετίζεται τόσο με τους ίδιους τους κανόνες, όσο και με την απόσταση που διατηρεί η απόκλιση από αυτούς (Βιδάλη και Κουλούρης, 2012, σσ. 152-153).

Ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος είναι αυτό που επιβάλλεται μέσω της θέσπισης επίσημων κανόνων από το κράτος. Σύμφωνα με τον Καρύδη (2010) ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος δημιουργείται από τη θεσμική εξουσία με τη νομοθέτηση (σ. 29). Το έργο της επιβολής των κανόνων αναλαμβάνουν φορείς όπως η Ελληνική Αστυνομία, η οποία θα οδηγήσει εντός του δικαστηρίου τον παραβάτη για να κριθεί ένοχος ή μη και να οδηγηθεί στην πρώτη περίπτωση στη φυλακή και να πραγματοποιηθεί έτσι ο σκοπός του τυπικού κοινωνικού ελέγχου. Η νομική αποτύπωση του αποδεκτού πλαισίου δράσης των πολιτών ακόμα και όταν αποκλίνει από το πραγματικό βίωμα της καθημερινότητας, επιφέρει ρεαλιστικές συνέπειες για τους τελευταίους (Χουλιάρας, 2018, σ. 168).

1.2 Κοινωνικός έλεγχος και έγκλημα

Η εγκληματικότητα σύμφωνα με τη Βιδάλη (2017) διαμορφώνεται με βάση τόσο τον τυπικό όσο και τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο (σ. 61). Ο τελευταίος συμβάλλει μέσα από την παραγωγή και διατήρηση προκαταλήψεων ή τη διάθλαση ηθικών πανικών γύρω από τις παρεκκλίνουσες συμπεριφορές. Για τον Καρύδη (2010) οι συνέπειες του κοινωνικού ελέγχου συνδέονται και αφορούν πάντα, τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα που διέρχονται του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού για παράδειγμα τους μετανάστες και τους χρήστες ουσιών (σ. 36).

Ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος επηρεάζει το έγκλημα μέσα από τα στοιχεία της επιλεκτικότητας τα οποία έχουν περιγραφεί αρκετά στη βιβλιογραφία και τονίζουν τη διάφορη αντιμετώπιση την οποία επιφυλάσσεται κατά τον ορισμό της εγκληματικής συμπεριφοράς, την απόδοση της ιδιότητας του εγκληματία σε κάποιον και στην πορεία την ποινή και τη σωφρονιστική του μεταχείριση (Βιδάλη, 2017, σ. 78). Για τον Αλοσκόφη (Crimetime, 2021), η επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος εκκινεί από την πρόσβαση που έχουν οι ομάδες εξουσίας στη θέσπιση κανόνων και τη δημιουργία νόμων, οι οποίοι εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τα δικά τους συμφέροντα. Από τη

στιγμή που η σύνταξη ενός νομοθετικού κειμένου επιδέχεται αυτής της χειραγώγησης, αυτόματα αυτό λειτουργεί σε βάρος όλων όσοι στερούνται πρόσβασης στη νομοθεσία ή τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν και αυτοί, τις ανάγκες τους. Η μεροληπτική νομοθέτηση λειτουργεί κατά των ευάλωτων ομάδων, από τη στιγμή που οι κανόνες οδηγούν στο έγκλημα του δρόμου, το οποίο γίνεται αντιληπτό από τους κατασταλτικούς φορείς. Σύμφωνα με τον Δασκαλάκη (1985), η στοχοποίηση μιας ομάδας όταν προέρχεται από φορείς όπως η ΕΛ. ΑΣ., επιβάλλεται ευκολότερα στην κοινωνία και επηρεάζει άμεσα και την εικόνα που το άτομο έχει για τον εαυτό του (σσ. 145 -147). Αυτή η συνθήκη δεν εγείρει αντιδράσεις στην κοινωνία διότι, αυτές έχουν αποσιωπηθεί μέσω των ηθικών πανικών και των εγκληματικών στερεοτύπων που μοιράζεται το κοινό. Αυτός είναι και ο λόγος που σύμφωνα με τον Παπαϊωάννου (2010), στην Ελλάδα οι περισσότεροι κρατούμενοι στις φυλακές προέρχονται από τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα (σ. 23).

Αντίθετα, οι ομάδες εξουσίας πέραν της μεροληπτικής περίληψης την οποία απολαμβάνουν κατά τη νομοθέτηση, ακόμα και όταν εκπέσουν στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, κάνουν χρήση των σχέσεων που διατηρούν με την εξουσία σε διάφορα επίπεδα και τυγχάνουν της απαλλαγής τους ή στη χειρότερη περίπτωση μιας ευνοϊκότερης αντιμετώπισης. Ως συνέπεια των λεγομένων απορρέει η ατιμωρησία των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων ακόμα και αν αυτά έχουν εμπλακεί σε εγκλήματα διαφθοράς ή οικονομικής φύσεως (Βιδάλη, 2017, σσ. 74-76). Στην περίπτωση δηλαδή που τέτοια εγκλήματα διαπραχθούν από άτομα εξουσίας και περάσουν στο ποινικό σύστημα συχνά, τους επιφυλάσσονται διοικητικές μόνο ή αστικές κυρώσεις, πράγμα που καταδεικνύει την εμφανή επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 430).

Στο ίδιο πλαίσιο κινούνται και όσα αναφέρει η Σταμούλη (2016) και ισχυροποιούν τον ισχυρισμό περί επιλεκτικότητας του ποινικού νόμου, αφού εντοπίζεται διάσταση των όσων ο νόμος επιβάλλει και αυτών που εφαρμόζονται στην πράξη (σσ. 196-197). Το αποτέλεσμα είναι να επιλέγεται διαφορετική ερμηνεία αυτών που ο κανόνας επιβάλλει,

με βάση την ταυτότητα του δράστη. Τίθεται έτσι ξεκάθαρα σύμφωνα με την Κριτική θεωρία θέμα ισότιμης μεταχείρισης των πολιτών, η οποία αποβαίνει σε βάρος των αδύναμων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη Βιδάλη (2014), ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος στην Ελλάδα, σε μια προσπάθεια εναρμόνισης διεθνών επιταγών για την ασφάλεια και την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, επηρέασε το ίδιο το δίκαιο και τα δικαιώματα των εμπλεκόμενων δραστών (σ. 39). Για τον Παρασκευόπουλο (2003), η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος μέσω των εγκληματικών οργανώσεων επέφερε μια διάθλαση του νόμου σε περισσότερα αδικήματα, που στη συνέχεια εκτέθηκαν στη διακριτική ευχέρεια των αστυνομικών υπηρεσιών και δικαστικών αρχών (σσ. 397-400).

Οι Κοσμάτος και Λαμπάκης (2019) υποστηρίζουν την ύπαρξη ανισοτήτων και διακρίσεων κατά των αδύναμων ομάδων, από τους φορείς που είναι υπεύθυνοι για την τήρηση των νομικών κανόνων και ένας από αυτούς είναι η Ελληνική Αστυνομία (σσ. 196 - 197). Αυτό είναι αποτέλεσμα του τυπικού και άτυπου κοινωνικού ελέγχου που διαμορφώνει τις πεποιθήσεις των αστυνομικών για το τι είναι επιτρεπτό ή όχι μέσα σε μια κοινωνία και επηρεάζει την άσκηση των καθηκόντων τους. Όταν λοιπόν διαμορφώνεται μια άποψη για τα εγκληματικά στερεότυπα πιθανόν, αυτή να λαμβάνεται υπόψη για να κάνει ένας αστυνομικός την επιλογή της ομάδας ατόμων ή του ατόμου, που θα πρέπει να ελεγχθούν. Αν το εγκληματικό πρότυπο που έχει κατά νου ο αστυνομικός οδηγήσει σε σειρά ελέγχων, αυτό θα μπορούσε και να εξηγήσει την πληθωριστική εκπροσώπηση που παρουσιάζει το έγκλημα των χαμηλών στρωμάτων μέσα στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Το επόμενο στάδιο είναι η αυστηροποίηση της ποινής, που θα εισάγει τον εγκληματία μέσα στο κατάστημα κράτησης. Μέσα σε μια τέτοια συλλογιστική δεν θα ήταν παρακινδυνευμένο να πει κανείς, πως η εμφάνιση μεγάλου αριθμού εγκλειστών δεν σημαίνει ανάλογη μεταβολή στην εγκληματικότητα αλλά ίσως είναι αποτέλεσμα της οπτικής, η οποία οδηγεί την κρίση των οργάνων εφαρμογής του νόμου και μεταφράζεται σε συλλήψεις.

Για τις διακρίσεις που βιώνουν οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες από τους φορείς καταστολής κάνει λόγο και η Βιδάλη (2017), περιγράφοντας τους τρόπους εκδήλωσης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Γίνεται έτσι λόγος για άσκηση μη επιτρεπτής αυστηρότητας στα όρια της βίας, για περιπτώσεις προσβολής της αξιοπρέπειας και της προσωπικότητας των δραστών στο βωμό της επιτυχίας της αστυνομικής επιχείρησης και για επιλεκτική μαζική σύλληψη ή κράτηση στα αστυνομικά τμήματα (σσ. 79-80). Η μεταχείριση των δραστών διαφοροποιείται από τα πιστεύω του επαγγελματία αστυνομικού, τις πεποιθήσεις του, τη λεγόμενη “εργασιακή κουλτούρα” των αστυνομικών και από άλλους κοινωνικοπολιτισμικούς παράγοντες.

Σύμφωνα με τον Αντωνόπουλο (2008), οι διακρίσεις σε βάρος των πιο ευάλωτων όπως οι Ρομά ενυπάρχουν και μέσα στο ίδιο το οργανωμένο έγκλημα, αφού οι ομάδες αυτές βρίσκονται σε εκείνο το επίπεδο της οργάνωσης (στη διάθεση των εγκληματικών προϊόντων στο δρόμο), που συγκεντρώνει αυξημένο κίνδυνο σύλληψης (σ. 17).

1.3. Η έννοια του Οργανωμένου εγκλήματος

Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος χρησιμοποιήθηκε μετά το 1896 κατά τη διάρκεια έκθεσης που συντασσόταν σε ετήσια βάση στη Νέα Υόρκη, από την “Εταιρεία Πρόληψης του Εγκλήματος”, στο πλαίσιο της αναφοράς στο έγκλημα των τυχερών παιγνίων και της πορνείας, δράσεις τις οποίες γνώριζαν και στήριζαν κυβερνητικοί άρχοντες (Paoli, 2014, pp. 122-127). Άρχισε να σχηματοποιείται η αίσθηση του ο.ε στην Αμερική περίπου το 1900, χωρίς όμως να διατίθεται μεγάλος όγκος πληροφορίας και γινόταν αντιληπτό μέσα από συσχετίσεις με τις εκάστοτε κοινωνικοοικονομικές συνθήκες (Σταμούλη, 2019, σσ. 213 - 214).

Σύμφωνα με τον Paoli (2014), η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος περιλαμβάνει πολλές μορφές εγκληματικής δράσης και κατά συνέπεια είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν έρευνες, να διατυπωθούν σαφείς θεωρητικές τοποθετήσεις, οι

οποίες θα αποτελέσουν τον οδηγό ξεκάθαρων πολιτικών κατά του ο.ε. (pp. 122-127). Ο Chambliss (2008) αναφέρει πως το ο.ε απαρτίζεται από πλειάδα σχηματισμών και συνδέσεων, οι οποίες ενεργούν κάτω από πλήρη κάλυψη προερχόμενη από τη διαφθορά. Τα λεγόμενα δίκτυα που αναπτύσσονται συχνά συνεργάζονται ή βρίσκονται σε σύγκρουση συμφερόντων. Όμως κοινό χαρακτηριστικό των δικτύων είναι πως σε κάθε περίπτωση έχουν στη λειτουργία τους τη συνδρομή νόμιμων επιχειρήσεων, πολιτικών και αρχών επιβολής του νόμου, για να πραγματώσουν το οργανωμένο έγκλημα τους (σ. 154).

Μια πρώτη προσπάθεια αποσαφήνισης της έννοιας του ο.ε έγινε το 2000 με τη Σύμβαση του Παλέρμο (United Nations, 2000). Με βάση τη σύμβαση μια εγκληματική ομάδα με συγκεκριμένη δομή θα πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον τρία άτομα, που συγκεντρώνονται για να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις, με απώτερο οικονομικό ή υλικό όφελος. Η δράση τους πρέπει να είναι διαρκής και τότε μόνο μια ομάδα που συγκεντρώνει αυτά τα χαρακτηριστικά, μπορεί να χαρακτηριστεί ως εγκληματική οργάνωση (Ζιούβας, 2021, σσ. 74-75).

Για τον Albin (1971) υπάρχει διαφορά μεταξύ μιας εγκληματικής οργάνωσης και ανθρώπων που συναθροίζονται και εγκληματούν. Υποστηρίζει πως απαιτείται μια συγκεκριμένη δομή με ηγετικά μέλη, τα οποία οδηγούν προς συγκεκριμένο σκοπό την ομάδα και αυτόματα αυτός είναι και ο σκοπός όλων (pp. 37-38).

Για τον Κουράκη (1999) υπάρχουν βασικά χαρακτηριστικά μιας εγκληματικής δράσης, για να μπορεί να χαρακτηριστεί σαν εγκληματική οργάνωση από τη σκοπιά της εγκληματολογίας:

α) η οργανωτική δομή της ομάδας πρέπει να διακρίνεται από την ύπαρξη αυστηρής ιεραρχίας με διακριτούς ρόλους και καθήκοντα, των οποίων η πλημμελής εκτέλεση θα επισύρει σοβαρές κυρώσεις για τα μέλη, τα οποία συμμετέχουν στη βασική ομάδα ή συνδράμουν περιφερειακά της οργάνωσης.

β) ο σχεδιασμός μέσα στην οργάνωση να είναι ορθολογικός και να στηρίζει σταθερά τη σύμπραξη σε μια σειρά παράνομων δραστηριοτήτων, που σκοπούν στην αποκόμιση περιουσιακού ή άλλου οφέλους. Τα μέλη πρέπει να λαμβάνουν γνώση των παράνομων σκοπών της οργάνωσης και να συμμετέχουν συνειδητά στην πραγμάτωση τους.

γ) τα μέλη της οργάνωσης να μπορούν να ασκήσουν οποιαδήποτε μορφής βίας ή εκβιασμών προκειμένου να πραγματοποιηθεί το εγκληματικό έργο, υπό τη λογική πως καμία διαφορετική πρακτική δεν θα καθιστούσε τους σκοπού της οργάνωσης εφικτούς.

δ) όλα τα παραπάνω δεν είναι αποτελεσματικά χωρίς εκείνα τα οικονομικά, υλικά μέσα και κυρίως τα απαραίτητα δίκτυα που εξασφαλίζουν πρόσβαση στην πολιτική και νομοθετική εξουσία. Αναγκαία είναι επίσης η βοήθεια ειδικών επιστημόνων και επαγγελματιών, οι οποίοι θα προσφέρουν γνώσεις χωρίς τις οποίες το έργο της οργάνωσης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (σσ. 1017-1019).

Το είδος της παράνομης δραστηριότητας, τα δίκτυα που θα αναπτύξει και ο τρόπος δράσης του ο.ε σχετίζονται, συνδέονται και απορρέουν σύμφωνα με τη Σταμούλη (2016), από το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα αναπτυχθεί, καθώς και τους εξουσιαστικούς παράγοντες με τους οποίους θα συνάψει σχέσεις (σσ. 196-197). Περαιτέρω, χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος, όπως οι Μπόση και Βασιλειάδης (2016) πιστεύουν, αποτελεί το γεγονός πως το ο.ε φύεται μέσα σε μια οργανωμένη κοινωνία με υπόσταση κράτους (σσ. 1173-1176). Όταν μέσα σε αυτή την οντότητα δημιουργούνται ανακατατάξεις ή αναταραχές ο κοινωνικός έλεγχος δεν είναι επιτυχής. Τότε το ο.ε βρίσκει γόνιμο έδαφος για να αναπτυχθεί λόγω της απουσίας ουσιαστικών ελέγχων. Οι εγκληματικές ομάδες μέσω της δύναμης που τους εξασφαλίζουν τα κέρδη από το έγκλημα που διαπράττουν, εισχωρούν σε φορείς του κράτους και μέσω της διαφθοράς, αποσπούν την κάλυψη για τα εγκλήματά τους και εξασφαλίζουν την διατήρησή τους μέσα στην κοινωνία. Με τον τρόπο αυτό επέρχεται η αποδόμηση του κράτους, με αποτέλεσμα λιγότερη κρατική δύναμη και παρέμβαση.

Αναπόσπαστο συστατικό του ο.ε σύμφωνα με τον Chambliss (2008), αποτελεί η συμβιωτική σχέση που διατηρεί με ποικίλα δίκτυα σε εθνικό και συνοριακό επίπεδο, των οποίων η συνύπαρξη άλλοτε σκοπεύει στον ανταγωνισμό τους και άλλοτε στην συνεργασία για το κοινό συμφέρον (p. 154). Ο Chambliss υποστηρίζει πως η λειτουργία των δικτύων αυτών γίνεται από πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στη νόμιμη οικονομία, από πολιτικούς και φορείς επιφορτισμένους με την εφαρμογή των κανόνων. Στην επόμενη ενότητα θα γίνει αναφορά στο ο.ε στην Ελλάδα.

1.4 Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τη Βιδάλη (2017), το ο.ε στην Ελλάδα ως εγκληματικό φαινόμενο δεν έχει τύχει σημαντικής προσοχής και αξιολόγησης και τα οποιαδήποτε στοιχεία αποτελούν προϊόν στατιστικής απόδοσης, χωρίς ποιοτικά χαρακτηριστικά (σσ. 158 - 162). Ο επίσημος φορέας όπως είναι η ΕΛ.ΑΣ καταγράφει αυτή την εγκληματικότητα, στο πλαίσιο της εθνικής και φυλετικής καταγωγής των εγκληματιών. Από το 1830 έως το 1933 το ο.ε σχετιζόταν με την οικονομία της κτηνοτροφίας και τις ληστείες, καθώς και με τις εκφάνσεις του κομματικού, πελατειακού μοντέλου που επικρατούσε στην Ελλάδα. Το όποιο ο.ε περνούσε τότε, μέσα από τη διάταξη του νόμου ΤΟΔ του 1870. Μεσολάβησε ένα διάστημα πολύ μεγάλης απουσίας του ο.ε στην Ελλάδα μέχρι το 1990, επειδή τους σκοπούς που θα μπορούσε να υπηρετήσει, κάλυπτε το πελατειακό σύστημα. Μέχρι τότε, οι Έλληνες αγνοούσαν την ύπαρξη του όρου αυτού και σύμφωνα με τους Αντωνόπουλο και Παπανικολάου (2016) ήταν μια κατασκευή των μέσων ενημέρωσης, προκειμένου να σχηματοποιήσουν τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα, μετά το πέρας του ψυχρού πολέμου (σ. 955). Ακολούθησε η θέσπιση του νόμου 2928/2001 περί εγκληματικών οργανώσεων, για να τεθεί η αντιμετώπισή του, στο πλαίσιο της εγκληματικής οργάνωσης και των διακριτών της στοιχείων. Παρόλο που λάμβαναν χώρα κάποιες ανάλογες υποθέσεις ο.ε, από το 2000 έως το 2010 το φαινόμενο δεν γινόταν αντιληπτό στο υπαρκτό του

μέγεθος και οι όποιες έρευνες ασχολήθηκαν με αυτό, το έπρατταν με βάση τις ευρωπαϊκές επιταγές ή την τρομοκρατία αδιαφορώντας για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του. Επιπρόσθετα, το φαινόμενο απασχολούσε την κοινή γνώμη σε ιδιαίτερες υποθέσεις, οι οποίες απασχολούσαν τα ΜΜΕ. Παραδοσιακά, συνδεόταν με τους αλλοδαπούς, τους μετανάστες, τους “νονούς” της νύχτας, ή τους Ρομά, τους οποίους καταδείκνυαν σταθερά οι αστυνομικές εκθέσεις. Η όποια δημοσιότητα είχε το ο.ε στην Ελλάδα θα μπορούσε να δεχτεί μια κατηγοριοποίηση, σε σχέση με το είδος της παραβατικότητας που κάθε ομάδα αναπτύσσει. Υπήρξαν ομάδες που ασχολήθηκαν με την κάνναβη σε όλα τα επίπεδα, από την καλλιέργεια, την παραγωγή, τη διάθεση και την εξαγωγή της. Το εμπόριο κάνναβης ήταν επικερδές λόγω της νυχτερινής διασκέδασης και πραγματοποιούνταν κυρίως από ομάδες με οικογενειακούς δεσμούς. Μια άλλη κατηγορία εγκληματικών οργανώσεων ασχολήθηκε με τον έλεγχο των τιμών αγροτικών προϊόντων και τη στήριξη των αγροτών στο τραπεζικό σύστημα. Στις μεγάλες πόλεις η λεία συνδέθηκε με τη διακίνηση ναρκωτικών, τη μαστροπεία, τις εκβιάσεις, το λαθρεμπόριο, την πώληση προστασίας και άλλα παρεμφερή εγκλήματα. Μεταξύ αυτών, εντοπίζονται και άλλες ομάδες που δραστηριοποιούνται ευκαιριακά, περνούν μέσα από το ποινικό σύστημα, όχι όμως απαραίτητα για την εμπλοκή τους με το ο.ε.

Κατά τους Μπόση και Βασιλειάδη (2016), κυρίως μετά το 2005 στην Ελλάδα εδραιώθηκε η έννοια των εγκληματικών οργανώσεων, ως αποτέλεσμα των μεταβολών που επήλθαν μετά το τέλος του 20ου αιώνα, της διαμόρφωσης της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς και των όσων επιπτώσεων αυτή είχε για την Ελλάδα. Δηλαδή, την εντονότερη διαστρωμάτωση του πληθυσμού και τη δημιουργία ενός πλεονάζοντος ανθρωπίνου δυναμικού, το οποίο μη έχοντας πρόσβαση στη νόμιμη οικονομία οδηγούνταν στους κόλπους της παρανομίας (σσ. 1173-1176).

Ακολούθησε ο Νόμος 3875/2010 ΦΕΚ 158/Α/20-9-2010 “Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις”, με τον οποίο η Ελλάδα

αποδέχεται τα όσα περιγράφονται στη σύμβαση του Παλέρμο. Σήμερα, μετά τον νέο Ποινικό Κώδικα το άρθρο 187 ΠΚ περί εγκληματικής οργάνωσης έχει διαμορφωθεί ως εξής:

- 1) όποιος συστήνει ή συμμετέχει σε μια οργάνωση που έχει τα χαρακτηριστικά επιχείρησης, στην οποία συναθροίζονται τουλάχιστον τρία άτομα που στόχος τους είναι η διαρκής διάπραξη εγκλημάτων, τιμωρούνται με δεκαετή κάθειρξη και χρηματική ποινή.
- 2) το πρόσωπο το οποίο είναι επιφορτισμένο με τη διεύθυνση της οργάνωσης τιμωρείται αποκλειστικά με κάθειρξη.
- 3) η συνύπαρξη έστω και δύο ατόμων, τα οποία συναινούν και πράττουν κακουργηματικές πράξεις επιφέρει τουλάχιστον, εξάμηνη ποινή φυλάκισης. Η τριετής φυλάκιση επιφυλάσσεται ακόμα και αν τα πρόσωπα διαπράξουν πλημμεληματικής φύσης εγκλήματα, εάν αυτά απειλούν τη ζωή, την ανηλικότητα, την προσωπική ελευθερία, τη σωματική ακεραιότητα, την περιουσία κάποιου ή ακόμα και αν αποσκοπούν στην απόκομιση υλικού ή οικονομικού οφέλους.
- 4) η τριετή φυλάκιση και χρηματική ποινή καταλογίζεται σε οποιονδήποτε συνδράμει με κάθε τρόπο και μέσο μια οργάνωση ή γαλουχεί άλλον για να το πράξει, με την προϋπόθεση ότι ο προαγωγός έχει αντιληφθεί ότι με τις ενέργειες του συμβάλλει στην πραγματοποίηση των εγκλημάτων της πρώτης παραγράφου.
- 5) Τα όσα αναφέρονται στις παραγράφους 1,2 και 4 έχουν εφαρμογή και στην περίπτωση που τα εγκλήματα διαπράχθηκαν στο εξωτερικό από ημεδαπό ή ακόμα αν στρέφονται κατά πολίτη της Ελλάδας ή νομικού προσώπου που έχει την έδρα του στην Ελλάδα ή του ίδιου του ελληνικού κράτους. Αξίζει να σημειωθεί πως η ισχύ του αξιόπρινου παραμένει ανεπηρέαστη από το ποινικό σύστημα της χώρας στην οποία έλαβε χώρα ένα έγκλημα.
- 6) η επιβαλλόμενη για τις πράξεις που περιγράφονται σε όλες τις παραγράφους ποινική αντιμετώπιση δεν μπορεί να μεταβληθεί ή αντικατασταθεί και δεν έχει αναστέλλουσα ισχύ τυχόν ασκηθείσα έφεση.

1.5 Διαφθορά και επιλεκτικότητα στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης και οργανωμένο έγκλημα

Αρχικά, θα μπορούσαμε να αντιληφθούμε τη διαφθορά σύμφωνα με τους Κοσμάτο και Λαμπάκη (2019), ως παραποίηση του πλαισίου κάτω από το οποίο διαμορφώνονται οι σχέσεις των επίσημων φορέων του κράτους, με τους πολίτες (σσ. 185-189). Η διαφθορά των κατεχόντων κρατική εξουσία διαμορφώνει αυτή την αλληλεπίδραση, στη βάση υλικών και άλλων ιδιωτικών συμφερόντων. Όταν η διαφθορά χαρακτηρίζει τους λειτουργούς της δικαιοσύνης λειτουργεί υποστηρικτικά στην ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος. Οι διαφθορείς μπορεί να αποφύγουν ένα έλεγχο ή να βοηθήσουν τους εκπροσώπους του οργανωμένου εγκλήματος, έτσι ώστε οι τελευταίοι να τύχουν ευνοϊκής μεταχείρισης από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης. Αντίθετα, το ίδιο το σύστημα εξαντλεί τα όρια της αυστηρότητας του, στην αντιμετώπιση του μικροεγκληματία, αφαιρώντας από τους πολίτες το δικαίωμα για ίση μεταχείριση, δικαιοσύνη και κατ' επέκταση Δημοκρατία μέσα στην κοινωνία όπου διαβιούν.

Οι εκφάνσεις που μπορεί να έχει η διαφθορά στη δικαιοσύνη ποικίλουν. Μπορεί να είναι με την απόδοση οφέλους προσωπικά στον λειτουργό της δικαιοσύνης, με σκοπό μια πράξη ή μια παράλειψη. Υπάρχει περίπτωση να επιλεχθεί η νομοθέτηση υπέρ ιδιωτικών συμφερόντων ή ενώ μια συμπεριφορά προβλέπεται νομικά στο ποινικό σύστημα εντούτοις, να της εξασφαλίζεται αν όχι η ατιμωρησία, σίγουρα η ήπια ποινική αντιμετώπιση. Η παρέμβαση στη νομοθέτηση μπορεί και να δημιουργεί ένα ομιχλώδες τοπίο γύρω από μία συμπεριφορά και να μην είναι σαφές, αν αυτή αγγίζει τα όρια του νόμου και τιμωρείται ή όχι. Επίσης μέσω της διαφθοράς δύναται να εξασφαλιστεί κατά περίπτωση, μεροληπτική αξιοποίηση τυχόν αστοχιών ή κενών στο ίδιο το ποινικό σύστημα, προς όφελος τρίτων. Σημαντικό να αναφερθεί είναι πως όχι σπάνια, μία συμπεριφορά προβλέπεται σε παραπάνω από ένα νόμο ή παρατηρείται η λεγόμενη κακονομία, περιπτώσεις, οι οποίες επιτρέπουν διάφορες νομικές νοσηματοδοτήσεις και τελικά αλλοιώνουν τις βασικές νομικές διατάξεις και αυτό που επιχειρούν να ρυθμίσουν. Μέρος της διαφθοράς είναι ακόμα όταν από ανωτέρους δίνονται

κατευθυντήριες οδηγίες προς τους εφαρμοστές των νόμων όπως η Ελληνική Αστυνομία, σχετικά με το υποκείμενο της δίωξης.

Τα όσα αναφέρθηκαν είναι σύμφωνα με αυτά που περιγράφουν οι Mackenzie και Green (2008) για τους επιχειρηματίες, μέλη της ελίτ της κοινωνίας, οι οποίοι επηρεάζουν τη νομοθέτηση προς όφελός τους και καταφέρνουν κατά κύριο λόγο τη μη περίληψη των εγκλημάτων τους και την ήπια ποινική μεταχείριση όταν αυτά εισαχθούν στο ποινικό σύστημα της Αμερικής (pp. 138-153).

Ο Chambliss όπως περιγράφεται στους Βιδάλη και Κουλούρη (2012), αναφέρεται στα εύπλαστα όρια του νόμου, η χρήση του οποίου διαφοροποιείται μεταξύ παραπλήσιων ή ακόμα και ίδιων υποθέσεων (σ. 254). Παρακάτω, περιγράφονται κάποιες συνθήκες, οι οποίες καταδεικνύουν αυτή την πλαστικότητα του νόμου. Η καινοτομία είναι κάτι κατά το οποίο ένας κανόνας δημιουργείται να καλύψει μια ανάγκη, όπως για παράδειγμα οι νόμοι περί “αλητείας”, που στόχευαν στην εύρεση εργατικών χεριών για τους κατόχους γης, μεταξύ των περιφερόμενων νέων. Για του ίδιους λόγους ένας νόμος μπορεί να αφηθεί στο περιθώριο ή να αχρηστευθεί στο βωμό σκοπιμοτήτων. Οι δικαστικοί λειτουργοί είναι αυτοί που θα ενισχύσουν με τη χρήση του ή όχι ένα κανόνα μέσα στις δικαστικές αίθουσες. Πίσω από τη νομοθεσία για τον Chambliss (2004) δρουν οι ομάδες συμφερόντων και μέσω των δικαστικών λειτουργών αδρανοποιούν ένα κανόνα έως ότου αυτό εξυπηρετεί το δικό τους συμφέρον. Αυτή η ενέργεια προφανώς αποβαίνει σε βάρος αυτών, οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση στην εξουσία και είναι πρωταρχικά οι ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, όπως οι Ρομά (p. 243).

2. Υποπολιτισμοί και εγκληματικότητα

2.1. Πολιτισμική Εγκληματολογία

Η Πολιτισμική Εγκληματολογία ανήκει μεταξύ άλλων μοντέλων, στις κριτικές τοποθετήσεις απέναντι στο έγκλημα, Κουκουτσάκη (Crimevsocial, 2011). Υποστηρίζεται πως η εικόνα που έχουμε για την πραγματικότητα δεν είναι ούτε αδιάσειστη, ούτε μη αμφισβητήσιμη αλλά διαμορφώνεται μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες που τη διαμορφώνουν. Αυτό θέλουν να πετύχουν οι εκπρόσωποι του συστήματος, την επιβολή δηλαδή μιας στοχευμένης άποψης για την πραγματικότητα. Αυτή η άποψη θα αναμετρηθεί με άλλες διαφορετικές απόψεις αλλά η κρατούσα ερμηνεία θα είναι αυτή που θα επικρατήσει και θα καταστήσει άλλες επιλογές, παράνομες ή περιθωριακές (Βασιλαντωνοπούλου, 2014). Αυτό θα συμβεί επειδή η άποψη των εκπροσώπων του συστήματος, θα υποστηριχθεί με κάθε μέσο από εξουσιαστικές δυνάμεις (σ. 138).

Ο Sutherland όπως αναφέρεται στη Β. Βασιλαντωνοπούλου (2014), υποστηρίζει πως η χρήση του όρου της υποκουλτούρας γίνεται με την έννοια της αποκλίνουσας ομάδας. Ενώ ήταν αποτέλεσμα των αγώνων των ομάδων για να διευθετήσουν τα διάφορα συμφέροντα που είχαν (σ. 69). Η κρατούσα ερμηνεία στην οποία αναφερθήκαμε είναι παράγωγο αυτών, που έχουν τη δύναμη να την ορίσουν ως τέτοια, επειδή έχουν αυτό που αναφέρεται στους Hall, Critcher, Jefferson, Clarke, and Roberts, (1978), την “ιεραρχία της αξιοπιστίας” για την οποία μίλησε ο Becker (σ. 100). Μιας αξιοπιστίας που θα δώσει τη δυνατότητα σε μια κατασκευή να υπερισχύσει έναντι άλλων εικόνων, τοποθετώντας τις είτε εκτός κοινωνικού ενδιαφέροντος, είτε στο πλαίσιο της παρέκκλισης. Κατά τους Hall et al. (1988) μέσα στο κοινωνικό σύνολο διάφορες ομάδες διεκδικούν να ορίσουν οι ίδιες αυτό που θα επικρατήσει ως κοινά αποδεκτό. Αυτή η διεκδίκηση οδηγεί στις κοινωνικές συγκρούσεις. Οι ανταγωνισμοί των ομάδων για την επικράτηση συγκεκριμένων νοηματοδοτήσεων στο τι είναι αποδεκτό, δεν

λαμβάνει χώρα υπό το καθεστώς της ισότητας των όπλων και σίγουρα αυτή η ομάδα που κατέχει την εξουσία ή έχει πρόσβαση σε αυτή, θα υπερισχύσει. Όταν ο κοινωνικός διάλογος αναπτύσσεται για έννοιες όπως το έγκλημα ή η ποινή που αυτό θα πρέπει να επιφέρει, δεν υπάρχει ουσιαστικά ανοιχτή συζήτηση που να επιτρέπει διάφορες ερμηνείες, πέρα από αυτή που εξυπηρετεί την εξουσία (Hall St. et al., 1988, p. xvi). Και αυτό μπορεί να γίνει πιο κατανοητό, αν αναλογιστούμε την ύπαρξη οφέλους που μπορεί να έχει η εξουσία από το έγκλημα (Κουρούτζας Χ., 2019).

Η Μιχαλοπούλου (2019), αναφερόμενη στο οικονομικό έγκλημα τονίζει πως, αν και σήμερα οι άνθρωποι ευημερούν περισσότερο σε σχέση με το παρελθόν, αντιμετωπίζουν πολλές κοινωνικές και οικονομικές διαφορές (σ.3). Οι ομάδες εξουσίας χρησιμοποιούν τη δύναμή που έχουν εναντίων των αδύναμων κοινωνικά ομάδων, πράγμα που οδηγεί αναπόφευκτα στις διακρίσεις και τη φτωχοποίηση των τελευταίων. Στην Κουκουτσάκη (Crimevsocialcontrol, 2011), αναφέρεται πως τα διάφορα συστήματα διακυβέρνησης αναπαράγουν αξίες, κανόνες και νοηματοδοτήσεις, η εγκαθίδρυση των οποίων συνδέεται άμεσα με τη λειτουργία και τη διατήρησή τους. Το έργο αυτό υποστηρίζεται κυρίως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Όταν ο στόχος είναι η δημιουργία του εγκληματικού στερεοτύπου, οι δημοσιογραφικές φωνές είτε περιγράφουν ένα έγκλημα κατά την εξέλιξή του είτε ενημερώνουν το κοινό μετά τη διάπραξη του. Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η ενημέρωση οδηγεί στη συγκεκριμενοποίηση της εγκληματικής συμπεριφοράς και επηρεάζει το κοινό, προκαλώντας την αντίδρασή του για απονομή δικαιοσύνης. Η διαδικασία αυτή ενισχύει την προσπάθεια να σκιαγραφήσουν το πρότυπο του εγκληματία (Θεολόγη, 2011, σσ. 46-49). Μέσα από βαρύγδουπους τίτλους, τρομακτική μουσική και γρήγορες εναλλαγές εικόνων εγείρουν στο κοινό ποικίλες συναισθηματικές εντάσεις. Η ενασχόληση των ΜΜΕ με το έγκλημα αφορά κυρίως εγκλήματα που ελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού και στήνουν μια δημοσιογραφική παράσταση με έγκλημα, θύτη και θύμα πολύ πριν από την ετυμηγορία της δικαιοσύνης. Η χρήση στοχευμένων εκφράσεων όπως “καλά μελετημένο έγκλημα”, ”εκ προθέσεως

τέλεση” και γλαφυρές περιγραφές για τη βιαιότητα που έλαβε χώρα στον τόπο του εγκλήματος, επιφέρουν αν όχι επιτυγχάνουν, την απόδοση της ετικέτας του εγκληματία στον συλληφθέντα και την ευχαρίστηση της κοινής γνώμης για την τύχη του εγκληματία-αποδιοπομπαίου τράγου (Λαμπροπούλου, 1999, σσ. 87-99).

2.2 ΜΜΕ και ηθικός Πανικός

Η χρήση των ηθικών πανικών συνδέεται συνήθως με την αποσταθεροποίηση της ομάδας εξουσίας, σύμφωνα με τους Καρύδη και Χουλιάρα (2015, σ. 71). Η εξουσία όταν διέρχεται μιας δομικής ή λειτουργικής αστάθειας χρησιμοποιεί ως αντίδοτο τη δημιουργία ενός ηθικού πανικού με τη βοήθεια των ΜΜΕ, με σκοπό να στρέψει το ενδιαφέρον του κοινωνικού συνόλου σε άλλα γεγονότα, για παράδειγμα στο κοινό έγκλημα. Μάλιστα, η εξουσιαστική ομάδα ντύνεται το μανδύα του “σταυροφόρου ηθικής” κατά τους Βιδάλη και Κουλούρη (2012) και χειραγωγεί συνειδήσεις, με το πρόσχημα ότι το πράττει για το καλό όλων (σσ. 246-247). Η εξουσία για να ενεργοποιήσει έναν ηθικό πανικό έχει ανάγκη να εστιάσει σε μια κοινωνική ομάδα, που να προέρχεται από το κοινωνικό περιθώριο για να μην έχει έτσι, τη δύναμη και την ενέργεια να αντιταχθεί σε αυτά που της προσάπτουν (Βιδάλη και Κουλούρης, 2012, σσ. 246-247). Για παράδειγμα, η ομάδα στόχος γίνεται αντικείμενο στις δημοσιογραφικές πηγές για μια παράβαση του κοινού ποινικού κώδικα. Ακολουθεί η δαιμονοποίηση της ομάδας, η μεγέθυνση και διάθλαση του φαινομένου μέσα στην κοινωνία, με αλληπάλληλα δημοσιεύματα. Το κοινό θα ζητά την προστασία του από τον επίμαχο εχθρό και έτσι η ενεργοποίηση των φορέων καταστολής, θα συμβάλλει στην εκτόνωση της κοινωνικής αντίδρασης. Θα στηθεί ένα δίκτυο ΜΜΕ, ΕΛ.ΑΣ, πολιτικής και δικαστικής εξουσίας, το οποίο θα συντονιστεί στον απόηχο αλληπάλληλων δημοσιογραφικών δημοσιευμάτων, τα οποία κρατούν στην επικαιρότητα την ισχύ του επίμαχου ηθικού πανικού. Η δύναμη των ΜΜΕ επιδρά έντονα και στην αντιμετώπιση την οποία θα τύχει ένα πρόσωπο από τη δικαστική

εξουσία, αφού τα ΜΜΕ έχουν επεξεργαστεί προανακριτικό υλικό, το οποίο και δημοσιεύουν (Πεπόνης, 2010, σ. 713). Η επιτυχία του όλου εγχειρήματος θα επιφέρει τον στιγματισμό της κοινωνικής ομάδας ως εγκληματικής και την περιθωριοποίησή της, ενώ ταυτόχρονα θα εξασφαλίσει την συναίνεση της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα της κρατικής εξουσίας, απέναντι στο έγκλημα. Η εικόνα που διαμορφώνει η κοινωνία για τα γεγονότα είναι πλασματική, αναπτύσσεται παράλληλα με την πραγματικότητα αλλά απέχει κατά πολύ από αυτή (Καρύδης, 2010, σσ. 51-53). Η ομάδα στόχος θα συγκεντρώσει όλες εκείνες τις πεποιθήσεις, που την καθιστούν επικίνδυνη για την κοινωνία, η οποία αγανακτισμένη θα απαιτεί την αυστηροποίηση των ποινικών κανόνων έναντι της δράσης της εγκληματικής ομάδας και την απομόνωσή της στο κοινωνικό περιθώριο. Αξίζει να σημειωθεί πως η δύναμη του κατασκευασμένου ηθικού πανικού λειτουργεί και σαν αυτοεκπληρούμενη προφητεία, αφού εγκλωβίζει τα μέλη τέτοιων ομάδων στην εικόνα που έχουν οι άλλοι για αυτούς. Στον κοινωνικό διάλογο που αναπτύσσεται γύρω από την ομάδα στόχο πρέπει να προστεθεί και το γεγονός πως, μπορεί να πρόκειται περί μιας ομάδας που όντως εμφανίζει μια εγκληματικότητα. Όμως, στα γεγονότα που δημοσιεύονται δεν λαμβάνεται υπόψη η περίπτωση της θεωρίας του Ντιρκέμ για την ανάγκη κοινωνικής καταξίωσης ή του Μέρτον για την απουσία μέσων προς επίτευξη κοινωνικών στόχων από τους κοινωνικά αδύναμους (Βιδάλη, 2013, σ. 144). Την περίπτωση δηλαδή, που μέσα σε μια κοινωνία έχουν επιβληθεί από το σύστημα κάποιοι αντικειμενικοί στόχοι για να θεωρείται κάποιος επιτυχημένος κατά τον Ντιρκέμ, όμως σύμφωνα με τον Μέρτον δεν έχουν όλοι τα μέσα για να κατακτήσουν αυτούς τους στόχους και έτσι και στις δύο περιπτώσεις η εγκληματικότητα είναι μία επιλογή.

2.3 Υποκουλτούρα και έγκλημα

Θα επιστρέψουμε στον όρο της Πολιτισμικής εγκληματολογίας για να επισημάνουμε αυτό που ανέφερε η Κουκουτσάκη (2011), πως το αντικείμενο μελέτης της δεν ήταν

άλλο από τις υποκουλτούρες που είχαν δημιουργηθεί σε αποκεντρωμένες και περιθωριοποιημένες περιοχές της Αμερικής την περίοδο του 1990. Οι υποκουλτούρες αυτές αφορούσαν ομάδες νέων, οι οποίες αγωνιζόταν για ένα καλύτερο μέλλον, σε ένα αγώνα ο οποίος συνδέθηκε άμεσα με την εγκληματική συμπεριφορά. Ενώ στην πραγματικότητα οι υποκουλτούρες δεν κατείχαν τα μέσα για να επιδιώξουν μια “αξιοσέβαστη” θέση μέσα στην κοινωνία. Η σύνδεση της έννοιας της υποκουλτούρας και του εγκλήματος πραγματοποιήθηκε λαμβάνοντας τη δράση της τελευταίας, ως αντίδραση στην κρατούσα τάξη πραγμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο μελετάται η ομάδα της υποκουλτούρας και ο τρόπος που δείχνει την στάση της απέναντι στο κοινωνικά αποδεκτό καθώς, και η αντίδραση των εκπροσώπων του συστήματος, στη στάση των πρώτων. Την κρατούσα άποψη στηρίζουν οι ομάδες εξουσίας, οι φορείς επιβολής του κανόνα αλλά και τα ΜΜΕ, διάφοροι εργολάβοι ηθικής, οι οποίοι διεκδικούν τον τίτλο της “αυθεντίας”. Έχουν μελετηθεί οι υποκουλτούρες των νέων, για παράδειγμα, στις οποίες κάθε έκφραση της αντίδρασης τους ήταν απόρροια της προσπάθειας, του να υπερβούν δυσλειτουργίες που τους προκαλούσαν οι κρατούσες συνθήκες σε κάθε δεδομένη περίοδο.

Για να κατανοήσουμε τις συνδέσεις της υποκουλτούρας με το έγκλημα μπορούμε να σκεφτούμε το παράδειγμα των «teddy boys» στη Βρετανία του 1950, όταν η ροπή των νέων στην εγκληματικότητα ερχόταν σαν απόρροια της μη πρόσβασης στην εργασία, λόγω της τεχνολογικής προόδου. Οι βίαιες αντιδράσεις των νεανικών ομάδων εργαλειοποιήθηκαν από τα ΜΜΕ, τα οποία διόγκωσαν τα γεγονότα σε σημείο να αποτελέσουν ηθικούς πανικούς, που στηρίχθηκαν στην ανηθικότητα και στην έλλειψη αξιών που δήθεν, διέκρινε τους νέους. Φυσικά, η “εξαθλίωσή” τους αποτελούσε εχθρό για την κοινωνική ευταξία και ασφάλεια, για την οποία η αυστηροποίηση των μέτρων καταστολής ήταν επιτακτική ανάγκη. Η υπόθεση των «teddy boys» είναι γνωστή για την εργαλειοποίηση στην οποία υπέπεσαν από την πλευρά των ΜΜΕ, παρά για την εγκληματική τους δράση σύμφωνα με τους Βιδάλη και Κουλούρη (2012), πράγμα που επιβεβαιώνει τις σκοπιμότητες αυτών των ενεργειών από τον Τύπο (σσ. 221-222).

3. Ρομά και οργανωμένο έγκλημα

3.1 Ιστορικά στοιχεία

Σύμφωνα με το γλωσσάρι του Συμβουλίου της Ευρώπης οι Ρομά προέρχονται από τις κεντρικές και νότιες περιοχές της Ινδίας. Άρχισαν να μετακινούνται προς το Δυτικό κόσμο πριν μια χιλιετία, έχοντας τη δική τους γλώσσα ομιλίας τη «ρομανί» που ομοιάζει με τη σανσκριτική. Σχεδόν κοντά στον 14^ο αιώνα έκαναν την εμφάνισή τους στην Ευρώπη και αρχικά, η άφιξή τους συνοδεύτηκε από αποδοχή και αναγνώριση, επειδή κατείχαν γνώσεις και δεξιότητες χρήσιμες για την εποχή. Η κατάσταση όμως δεν είχε αυτή την εξέλιξη στην πορεία, αφού η κοινωνική απομόνωση, οι διακρίσεις, οι διωγμοί και η βία κλιμακώθηκαν εναντίον τους και οι συνθήκες προκάλεσαν το ολοκαύτωμα των Ρομά κατά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Τότε χάθηκαν 500.000 Travellers, άλλοι Ρομά εξοντώθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και με διάφορους άλλους τρόπους. Μπορούμε να τους συναντήσουμε με διαφορετικές ονομασίες από τις οποίες οι επικρατέστερες είναι: Roma, Sinti (manush), Kale (ισπανοί τσιγγάνοι), Gypsies, romanichals, Travellers, Yenish, gadje/gadge (non Roma). Υπολογίζεται λόγω μη ύπαρξης στοιχείων για την δημογραφική τους διασπορά, ότι ο πληθυσμός των Ρομά αγγίζει τα 10-12 εκατομμύρια στις χώρες της Ευρώπης. Μετά τις έντονες ρατσιστικές επιθέσεις τις οποίες έχουν δεχθεί και τον κοινωνικό αποκλεισμό δεν έχουν ισότιμη πρόσβαση στην παιδεία και την υγεία. Επίσης, στερούνται γνώσης και δύναμης ικανής να εδραιώσουν και να υποστηρίξουν την ταυτότητα τους. Οι Ρομά σε αντίθεση με τις κρατούσες πεποιθήσεις έχουν σταθερό τόπο στον οποίο μένουν, αλλά αυτό δεν ισχύει για τους «travellers» που συνεχώς μετακινούνται από τόπο σε τόπο.

Ο αριθμός των Ρομά που ζουν στην Ελλάδα δεν είναι γνωστός (Art of crime, 2023). Οι εκτιμήσεις αναφέρονται σε 150 έως 200 χιλιάδες άτομα, οι επιστημονικές μελέτες κάνουν λόγο για 250 χιλιάδες μέλη και οι εκπρόσωποι των Ρομά στην Ελλάδα μιλούν για τουλάχιστον 400 χιλιάδες πληθυσμό, αποτελώντας έτσι το 4% του συνολικού

πληθυσμού της χώρας. Οι Ρομά ανέκαθεν, ακολουθούσαν τη νομαδική ζωή και συχνά βιοπορίζονταν από το άτυπο εμπόριο φρούτων, λαχανικών ή αντικειμένων για τους κατοίκους της περιφέρειας. Η νέα τάξη πραγμάτων και η εμφάνιση μεγάλων αλυσίδων τροφίμων και άλλων ειδών όμως, ανάγκασε τους Ρομά να εγκατασταθούν σε καταυλισμούς, στις αποκεντρωμένες περιοχές των πόλεων.

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν οι περισσότεροι Ρομά χαρακτηρίζεται από απουσία πολεοδομικού σχεδίου και σε όσες αυτοσχέδιες κατοικίες υπάρχουν συχνά, απουσιάζουν οι υποδομές για την κάλυψη των βασικών αναγκών της καθημερινότητας. Οι καταυλισμοί συνήθως είναι μη προσπελάσιμοι για άτομα που δεν είναι Ρομά και αυτό οδηγεί σε μια απομόνωση, που με τη σειρά της οδηγεί σε ανέχεια, κοινωνικό αποκλεισμό, στιγματισμό και εγκληματικότητα. Αυτό επισημαίνει και ο S. Georgoulas (2009), όταν υποστηρίζει πως τα παιδιά των Ρομά και όλων, όσοι προέρχονται από κοινότητες που βιώνουν την περιθωριοποίηση, αντιμετωπίζονται από άλλους συνομηλίκους με προκατάληψη, φόβο και απόρριψη.

Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις 11 Νοεμβρίου 2022 δημοσίευσε ένα δελτίο τύπου, το οποίο περιλάμβανε τα αποτελέσματα μιας έρευνας που αφορούσε τους Ρομά. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το 2022, σε 10 Ευρωπαϊκές χώρες με την λήψη 8.500 ατομικών συνεντεύξεων, με σκοπό τη συμβουλευτική προς τα κράτη μέλη, για την ένταξη των Ρομά. Περιγράφεται πως το 80% των Ρομά διαβιών σε συνθήκες ένδειας και φτώχειας. Στο πλαίσιο της έρευνας διαπιστώθηκε πως σε ποσοστό 22% των νοικοκυριών των Ρομά που υπάρχουν στην Ελλάδα, στερούνται συστήματος ύδρευσης και το 33% των νοικοκυριών αυτών, δεν έχουν σύστημα αποχέτευσης. Το δελτίο αναφέρει πως το 29% των παιδιών Ρομά κοιμούνται τουλάχιστον, μία φορά το μήνα χωρίς να έχουν προηγουμένως καταναλώσει τροφή. Το ποσοστό των παιδιών που λαμβάνουν εκπαίδευση παραμένει στο 44% όπως ήταν και το 2016. Το προσδόκιμο ζωής για τα μέλη της κοινότητας των Ρομά είναι κατά 11 χρόνια μειωμένο, σε σχέση με των υπολοίπων πολιτών των χωρών που έλαβαν μέρος στη έρευνα.

3.2 Πολιτισμικά γνωρίσματα των Ρομά και εγκληματικότητα

Σύμφωνα με τον Ασημακόπουλο (2021) μέσα στις ελληνικές φυλακές βρίσκονται μέλη Ρομά από την ίδια οικογένεια ή τον ίδιο καταυλισμό. Αυτό λειτουργεί σαν ένα υποστηρικτικό δίκτυο που συνδέει τη φυλακή με τους καταυλισμούς και διαμορφώνει τον Ρομά πολίτη μέσα στην κοινωνία. Αναπτύσσεται μια οικειότητα με το χώρο της φυλακής και το έγκλημα, η οποία δεν επιτρέπει στο άτομο να διακρίνει την κανονικότητα από την εγκληματική ταυτότητα. Κατά την έξοδο από το κατάστημα κράτησης το άτομο αδυνατεί να νοηματοδοτήσει αρνητικά τον εγκλεισμό του. Επίσης, όπως αναφέρεται και μέσα στο κείμενο του Γ. Αντωνόπουλου (2008) στο εμπόριο τσιγάρων συμμετέχουν και παιδιά Ρομά, πράγμα που καθορίζει τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών καθώς και το γονικό και κοινωνικό ρόλο των γονέων τους (σ. 13).

Είναι συνήθη κάποια περιστατικά όπως αυτό που δημοσιεύτηκε στον ευρωπαϊκό τύπο Europa Press, στις 21-06-2011, και κάνει λόγο για τη σύλληψη του EL Bule, υπότροπου Ρομά για διακίνηση ναρκωτικών, την ώρα που στο σπίτι του βρισκόταν όλη η οικογένεια. Στην υπόθεση αυτή κατηγορήθηκε η σύζυγος και η νύφη του. Μάλιστα ο ίδιος κατηγορήσε τη 43χρονη γυναίκα του για χρόνια χρήση ουσιών και δήλωσε πως δεν γνώριζε τίποτα για την ποσότητα ναρκωτικών που βρέθηκε στο σπίτι του. Ο Ρομά Farruquito, διάσημος χορευτής φλαμένκο ενοχοποίησε τον 15χρονο αδελφό του, για εμπλοκή σε τροχαίο δυστύχημα όπου ένας άνδρας έχασε τη ζωή του. Σύμφωνα με την EL Pais, στις 10-09-2006 δικαστήριο στη Βαρκελώνη αθώωσε 67χρονο πατέρα Ρομά, ο οποίος είχε μπει φυλακή αντί του γιού του, για τη δολοφονία ενός 18χρονου. Αυτά είναι κάποια ενδεικτικά περιστατικά που δείχνουν κάποια πολιτισμικά γνωρίσματα των Ρομά. Στα περιστατικά που αναφέρθηκαν οι Ρομά βιώνουν την εγκληματικότητα και ενεργοποιούν τα πολιτισμικά τους στοιχεία, όπως αυτό της έντονης αλληλεγγύης που τους χαρακτηρίζει. Η εγκληματικότητα θα διαμορφώσει στην περίπτωση που χρειαστεί και άλλους ρόλους που επιτελούν μέσα στην ομάδα των Ρομά, όπως αυτού του γονιού ή του συγγενή. Περαιτέρω εντοπίζουμε μια διαχείριση αυτών των σχέσεων, με βάση τι

θεωρείται λιγότερο βλαπτικό για την ομάδα, όπως για παράδειγμα να αναλάβει ένας ανήλικος μια κατηγορία, με σκοπό την απόδοση ηπιότερης ποινής. Ακόμα μπορεί να δεχτεί ένα μέλος μια κατηγορία και να φυλακιστεί αυτό, αντί του πραγματικού δράστη, επειδή ο τελευταίος είναι περισσότερο απαραίτητος στον καταυλισμό ή έχει μικρά παιδιά.

Κάτι που επιβεβαιώνει τα όσα αναφέρθηκαν, εκκινεί από την κουλτούρα οικογενειακής αλληλεγγύης των Ρομά και καθορίζει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους στο έγκλημα, είναι αυτό που περιγράφεται στο άρθρο των Aebi και Campistol (2013), για τις εκούσια ψευδείς ομολογίες κυρίως γυναικών ή ανήλικων Ρομά (σσ. 206-217). Μετά από μελέτη που έγινε στις γυναικείες φυλακές της Ισπανίας το 2010, διαπιστώθηκε πως το 8% των φυλακισμένων γυναικών της χώρας αποτελούνταν από Ρομά. Αυτό το ποσοστό ήταν το μεγαλύτερο ποσοστό φυλακισμένων Ρομά γυναικών, σε σχέση με φυλακισμένες γυναίκες Ρομά σε άλλες χώρες. Επίσης, οι αλλοδαπές γυναίκες στις φυλακές της Ισπανίας αποτελούσαν το 20% του συνόλου των φυλακισμένων γυναικών και το 25% των αλλοδαπών ήταν Ρομά. Αν αναλογιστούμε πως αυτά τα ποσοστά προέρχονται από μια κοινότητα που αποτελεί μόνο το 1.4% του πληθυσμού της Ισπανίας αυτό σηματοδοτεί ουσιαστικά μια υπέρ εκπροσώπηση από πλευράς των. Επιπρόσθετα, πρέπει να αναφερθεί πως σε δείγμα 292 φυλακισμένων γυναικών Ρομά οι μισές είχαν ψευδώς ομολογήσει. Οι αιτίες της ομολογίας γυναικών Ρομά και ανηλικών παιδιών βρίσκονται στην ανάγκη τους να εξασφαλίσουν μια λιγότερο αυστηρή ποινή ή να οδηγηθούν εν τέλει στη φυλακή έναντι άλλου μέλους, η παραμονή του οποίου στην κοινότητα ήταν πιο επιβεβλημένη.

3.3 Περιπτώσεις επιλεκτικότητας του ποινικού συστήματος έναντι των Ρομά

Το Δικαστήριο του Συμβουλίου της Ευρώπης, τον Φεβρουάριο του 2022 έκανε δεκτό το αίτημα οκτώ γυναικών Ρομά, να επανεξεταστεί η υπόθεσή τους, διότι δεν είχαν το

δικαίωμα να κατέχουν φωτοτυπίες με περιεχόμενο που αφορούσε το ιατρικό τους ιστορικό. Φυσικά και πέτυχαν την επιδίωξή τους και το δικαστήριο εξέδωσε αποφάσεις αποζημίωσης.

Το διάστημα 1999-2002 έγινε αισθητή μια συνθήκη αναγκαστικών στερήσεων των γυναικών Ρομά. Έκτοτε, νομοθετήθηκε το κείμενο περί περίθαλψης υγείας με ισχύ από τον Ιανουάριο του 2005, μέσω του οποίου εισήχθη συγκεκριμένο πρωτόκολλο, η εκτέλεση του οποίου μεταξύ άλλων προϋποθέτει την ενημέρωση και τη συναίνεση των γυναικών σε ανάλογες περιπτώσεις.

Το συνταγματικό δικαστήριο προέβη σε σεμινάρια με σκοπό την εκπαίδευση των δικαστικών αρχών στον εντοπισμό και την αντιμετώπιση υποθέσεων ρατσισμού και εκφοβιστικών επιθέσεων με θέμα τη φυλή ή την εθνικότητα μετά από σχετική καταγγελία, η οποία όμως λόγω χρόνου δεν μπορούσε να επισύρει αξιώσεις υπέρ του ενάγοντος.

Παρομοίως στην υπόθεση Ρομά κατά Μολδαβίας, Καλάνυος και άλλοι, Tanese και άλλοι, αναγνωρίστηκαν επιθέσεις κατά κατοικιών με θέμα το ρατσισμό και την καταγωγή. Έτσι, τον Φεβρουάριο του 2014 εισήχθη το αδίκημα του «εξτρεμισμού», έγιναν προσθήκες στον Ποινικό Κώδικα τον Ιανουάριο του 2017, για την εφαρμογή των οποίων θα ευθύνονταν οι τοπικές Αρχές. Οι περιπτώσεις όμως οι οποίες εξετάστηκαν μπορούσαν να διεκδικήσουν μόνο αστική ευθύνη καθότι, ήταν αδύνατο να εντοπιστεί ο δράστης των καταστροφικών επιθέσεων στα σπίτια των καταυλισμών των Ρομά.

Όλα αυτά τα περιστατικά δίνουν το πλαίσιο κάτω από το οποίο αντιμετώπισε το ποινικό σύστημα τους Ρομά και χρειάστηκε να καταφύγουν σε ανώτερα δικαστήρια για να επιλύσουν τις διαφορές τους. Στην επόμενη ενότητα θα αναφερθούμε σε περιπτώσεις πολιτικών επιλογών κατά τις οποίες οι Ρομά εργαλειοποιήθηκαν ως υπεύθυνοι για το οργανωμένο έγκλημα, για διάφορες σκοπιμότητες.

3.4 Θυματοποίηση των Ρομά

Η κοινωνιολόγος Levine-Rasky (2016) κάνει λόγο για την πολιτική εξουσία, η οποία σε περιόδους που δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά προβλήματα, χρησιμοποιεί τις μειονότητες με τρόπο που να της εξασφαλίσουν τη διατήρησή της. Η συγγραφέας αναφερόμενη στην κατάσταση των Ρομά στην Ευρώπη περιγράφει την κατάσταση των Ούγγρων Ρομά, οι οποίοι απορρόφησαν το έλλειμμα της κυβέρνησης να διαχειριστεί τη νέα οικονομική συνθήκη, μετά την κατάρρευση του σοσιαλιστικού καθεστώτος (pp. 54-56). Οι Ρομά δαιμονοποιήθηκαν και εμφανίστηκαν ως κοινωνική απειλή. Φυσικά κατηγορήθηκαν για έλλειψη διάθεσης για κοινωνική ένταξη, για τεμπελιά και κυρίως για εγκληματικότητα. Έτσι οργανώθηκε ένα κύμα μίσους απέναντί τους, πράγμα που τους ώθησε να αναζητήσουν πατρίδα στον Καναδά, όπου και αποτέλεσαν πληθυσμό αιτούντων άσυλο. Στο ίδιο άρθρο γίνεται λόγος για την έντονη και διαρκή οργανωμένη επιθετικότητα από πλευράς του ελληνικού κόμματος «Χρυσή Αυγή» το οποίο επανειλημμένα είχε κινηθεί κατά των Ρομά (Levine-Rasky C., 2016, pp. 58-62).

Ο McNeil (2002) δημοσίευσε ένα άρθρο στην εφημερίδα «New York Times» που μιλούσε για την εργαλειοποίηση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων από πολιτικούς. Στο πλαίσιο αυτό αναφέρθηκε στον Κορνέλιο Βαντιμ Τουδορ από τη Ρουμανία, ο οποίος υποσχέθηκε στο λαό της Ρουμανίας μεταξύ άλλων, την αυστηροποίηση των μέτρων κατά των τσιγγάνων που βρίσκονται στη χώρα, δήλωση που του εξασφάλισε το 28% στις εκλογές του 2000.

Ο P. Kurka, (2022) στο άρθρο του σχετικά με τους Ρομά στην Τσεχία κάνει λόγο για το πως οι αρχές χρησιμοποιούσαν τις αναπαραστάσεις για την ομάδα των Νόβακ. Από τη μια πλευρά προσπαθούσαν να μην κατονομάσουν την ομάδα σαν συμμορία αλλά να την εκδιώξουν σαν εγκληματική οργάνωση που ασχολείται με τα ναρκωτικά. Αυτός ο χειρισμός εκκινεί από τη σύνδεση της συμμορίας με την παγκοσμιοποίηση, η οποία κατέλαβε το χώρο της στην συγκεκριμένη περιοχή, στο πρόσωπο των Ρομά (σσ. 338-

345). Η τοπική κοινωνία αλλά και οι ίδιοι οι Ρομά δεν θεωρούσαν τη δράση τους, ως δράση συμμορίας. Μάλιστα πολλοί κάτοικοι στην Τσεχία φορούσαν ρούχα που απεικόνιζαν προσωπογραφίες ηγετών συμμοριών, για να δείξουν ότι δεν νοσηματοδοτούσαν αρνητικά την έννοια της συμμορίας. Οι ίδιοι οι Ρομά έλεγαν πως έβαλαν τον εαυτό τους σε ένα τέτοιο πλαίσιο, παρά μόνο όταν το πράξανε για τους ίδιους, οι αρχές. Η δίωξη των Ρομά για διακίνηση ναρκωτικών ικανοποίησε τα όσα η παγκοσμιοποίηση και η πολιτική της ασφάλειας απαιτούσε, σε σχέση με τις εγκληματικές οργανώσεις. Με αυτό τον τρόπο οι αρχές απέφευγαν να δηλώσουν πως ουσιαστικά ασκούσαν δίωξεις κατά συμμοριών, κάτι που θα δημιουργούσε κοινωνική δυσaráεσκεια. Σε κάθε περίπτωση όμως η επιλογή αυτών, οι οποίοι ανέλαβαν το βάρος του κράτους προς αυτήν την κατεύθυνση έγινε με βάση την καταγωγή και ήταν η υποκουλτούρα των Ρομά. Στο ίδιο άρθρο γίνεται αναφορά στο γεγονός πως οι αρχές μπορεί να μην αναγνωρίζουν την ύπαρξη κάποιας συμμορίας, με σκοπό να δείξουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος, στην επιβολή της τάξης. Έτσι, η μη αναγνώριση της Νόβακ ως συμμορίας, επιβεβαιώνει την επιτυχία των θεσμών και οι συλλήψεις από την άλλη πλευρά εξυπηρετούν τους όρους της παγκοσμιοποίησης, ονομάζοντας τη δράση της οργανωμένη. Δεν προκαλούν έτσι οι αρχές το λαϊκό έρεισμα για την στοχοποίηση μιας μειονότητας αλλά την καταστέλλουν για τη διακίνηση ναρκωτικών που στοιχειοθετεί οργανωμένο έγκλημα. Τα ζητούμενα της παγκοσμιοποίησης περνούν μέσα από τα φίλτρα της κοινωνίας και διαμορφώνονται ανάλογα με τα αιτήματα της εξουσίας. Έτσι, στην περίπτωση των Ρομά της Τσεχίας ο αντιτσιγγανισμός βρήκε συνδέσεις με το οργανωμένο έγκλημα για να παραχθεί περιεχόμενο για τη συμμορία των ναρκωτικών. Αυτή η μορφή εγκληματικότητας είναι διεθνής και επιτάσσει την εντατικοποίηση της δίωξης, κάτι το οποίο και ακολούθησε με θύματα τους Ρομά.

Φυσικά σύμφωνα με τους Αντωνόπουλο και Παπανικολάου (2016), στην Ελλάδα το οργανωμένο έγκλημα παραπέμπει σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες διαβιούν σε δύσκολες συνθήκες, αναπτύσσουν συνδέσεις με τον υπόκοσμο και διατηρούν

μεγάλες αποκλίσεις από την κανονικότητα και κυρίως τη νομιμότητα (σ. 956). Αυτή η συλλογιστική συνάδει με την κοινότητα των Ρομά, στην οποία αναφερόμαστε και προσφέρει πληροφορίες για τις δημόσιες αναπαραστάσεις της εγκληματικότητας των Ρομά.

4. Εκφάνσεις της εγκληματικότητας των Ρομά

Με σκοπό να αποδώσουμε μια εικόνα για τις καταγραφές της εγκληματικότητας των Ρομά θα ξεκινήσουμε με μια αναφορά σε ευρήματα ερευνών στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στην Πορτογαλία και στη συνέχεια στην Ελλάδα. Ο N. Segurado (2014) αναφέρει πως σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στις γυναικείες φυλακές της Πορτογαλίας, φάνηκε πως τα εγκλήματα για τα οποία κατηγορούνταν αφορούσαν ληστείες και κλοπές. Η δράση τους είχε να κάνει με την επιβίωσή τους και όταν εμπλεκόταν σε διακίνηση ναρκωτικών συχνά, συνδεόταν με την ύπαρξη κάποιου μέλους της οικογένειας στη φυλακή.

Με βάση τον Ασημακόπουλο στο The Art of Crime (2021) παρατηρείται μια υπερχείλιση των κρατουμένων Ρομά στο Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού, σε σχέση με άλλους Έλληνες κρατούμενους, αφού αθροίζονται στους 211 έναντι των 709 κρατούμενων, στο σύνολο των Ελληνικής υπηκοότητας κρατουμένων. Αυτό σημαίνει πως το 29,7% του συνόλου των Ελλήνων κρατουμένων προέρχεται από μια κοινωνική ομάδα που αποτελεί μόνο το 4% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Μεταξύ πολλών εγκλημάτων για τα οποία κατηγορούνταν οι Ρομά κλοπές, ληστείες, διακίνηση ναρκωτικών και άλλα, σε ποσοστό 6,6% των κατηγοριών αφορούσαν εγκλήματα περί Εγκληματικής οργάνωσης αφού 14 τέτοιες περιπτώσεις καταγράφηκαν μεταξύ των αδικημάτων.

Σε Ευρωπαϊκό περιοδικό εγκληματολογίας αναπτύσσεται μια μελέτη, που αναφέρεται στην οργάνωση του λαθρεμπορίου τσιγάρων στην Ελλάδα (Αντωνόπουλος και Παπανικολάου, 2016, σσ. 12-13). Στην έρευνα περιγράφονται τα στάδια τα οποία ακολουθεί αυτή η μορφή οργανωμένης εγκληματικότητας και αναφέρονται τα ανώτερα και κατώτερα επίπεδα των εμπλεκόμενων εγκληματιών. Στο κατώτερο τμήμα αυτής της δράσης, στους ανθρώπους οι οποίοι διαθέτουν τα παράνομα τσιγάρα στο δρόμο, οι Ρομά εκπροσωπούν τους Έλληνες δράστες. Οι Ρομά συμμετέχουν στο οργανωμένο έγκλημα της διακίνησης παράνομων τσιγάρων, τα οποία έχουν προμηθευτεί από

κούρδους δράστες σε ανώτερες θέσεις της οργανωμένης εγκληματικότητας και με τη συνδρομή ατόμων που προληπτικά ενημερώνουν για την ύπαρξη ή μη αστυνόμευσης στον τόπο του εγκλήματος, ολοκληρώνουν την πώληση των παράνομων τσιγάρων.

Ο S. Georgoulas (2009) υποστηρίζει πως εγκληματικές ομάδες «gypsies» προσφέρουν προστασία σε ανήλικα παιδιά, με σκοπό να οικειοποιηθούν τα κέρδη από την εργασία στην οποία τα υποχρεώνουν. Ανήλικοι έως 22 ετών, αγόρια κυρίως αλλά και κορίτσια υποχρεώνονται σε επαιτεία, κλοπές ή ακόμη και πορνεία (p. 172). Αυτό συμβαίνει συχνά, επειδή οι γονείς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της καθημερινότητας και εκμεταλλεύονται τα ίδια τους τα παιδιά για να το πράξουν. Όμως υπάρχουν και παιδιά, για το μέλλον των οποίων αδιαφορούν οι γονείς τους, που γίνονται θύματα αδίστακτων ομάδων “gypsies”. Αυτά τα παιδιά αναπτύσσουν μαζί τους έντονους δεσμούς εξάρτησης, δεν μπορούν να υπάρξουν πέρα από αυτή την ομάδα και εμπλέκονται σε επαιτεία, κλοπές, πορνεία, εγκλήματα αλλά και στη διακίνηση ναρκωτικών για λογαριασμό αυτών, οι οποίοι τα θυματοποίησαν και τώρα εμφανίζονται ως και προστάτες τους. Μαρτυρία παιδιού Ρομά που εισήχθη σε Δικαστήριο Ανηλίκων της επαρχίας αναφέρει, πως στη δική του περίπτωση το κύκλωμα για λογαριασμό του οποίου πουλούσε χαρτομάντηλα, είχε θέσει το όριο των 50€ έσοδα ημερησίως για να αποφύγει τον ξυλοδαρμό, πράγμα δύσκολο, αφού έπρεπε να πουλήσει σε πολλούς πελάτες για να συγκεντρώσει αυτό το ποσό.

Αφού δώσαμε κάποια στοιχεία για την εγκληματικότητα των Ρομά, όπως αυτή εντοπίζεται βιβλιογραφικά, στο επόμενο στάδιο θα αναφερθούμε στις δημόσιες αναπαραστάσεις της οργανωμένης εγκληματικότητας, όπως αυτή προβάλλεται από τα ΜΜΕ.

4.1 Δημόσιες Αναπαραστάσεις της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά

Με σκοπό την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο επικοινωνείται το οργανωμένο έγκλημα των Ρομά στην Ελλάδα και την νοηματοδότηση η οποία προκύπτει, θα προβούμε στην περιγραφή τριών υποθέσεων που αφορούν ομάδες με μέλη Ρομά. Η αναφορά στις υποθέσεις αυτές θα γίνει σε σχέση με τον τρόπο παρουσίασης της ίδιας περίπτωσης, από διαφορετικές δημοσιογραφικές πηγές και τις κοινωνικές αναπαραστάσεις που δημιουργούνται.

4.1.1 Υπόθεση πρώτη

Η πρώτη περίπτωση πήρε δημοσιότητα τον Νοέμβριο του 2023 και αφορούσε την σύλληψη έξι δραστών Ρομά, οι οποίοι υποδύμενοι υπαλλήλους της ΔΕΗ παραπλανούσαν τα ηλικιωμένα συνήθως θύματα τους, έμπαιναν στην κατοικία τους και έτσι προέβαιναν σε κλοπές (Τεζάρης, 2023). Το άρθρο ξεκινάει με μια επευφημία για την ΕΛ.ΑΣ, μέσα σε λίγες γραμμές περιγράφει τον τρόπο δράσης των εγκληματιών και την περίληψη της εικόνας των έξι Ρομά με τις χειροπέδες, που ενισχύει την επιτυχία της Αστυνομίας. Η ομάδα των δραστών περιγράφεται ως σπείρα και εγκληματική ομάδα. Γίνεται αναφορά στο ηλικιακό εύρος των εγκληματιών, στο χρόνο της διαρκούς δράσης της και σε χαρακτηριστικά που αφορούν τη δομή της ομάδας, σε σχέση με τους ρόλους που κάθε φορά επιτελούσαν οι δράστες. Το άρθρο συνεχίζει με αναφορά στο ύψος του ποσού των χρημάτων που απέσπασαν οι Ρομά από αυτή τους τη δράση και τον τρόπο δράσης των αρχών κατά τη σύλληψη.

Για την ίδια υπόθεση δημοσιεύεται ένα άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ (2023) στο διαδικτυακό τόπο «protothema.gr» με τον τίτλο: ‘ “Χρυσές δουλειές” για μέλη συμμορίας που παρίσταναν τους υπαλλήλους της ΔΕΗ και “άδειαζαν” σπίτια ηλικιωμένων’, με ένα μικρότερης έκτασης κείμενο. Ο τίτλος δίνει έμφαση στη έγκλημα και στο όφελος το οποίο αποκόμισαν οι δράστες. Στο άρθρο αναφέρονται τέσσερις συλλήψεις, οι οποίες οδήγησαν και στην ταυτοποίηση άλλων δύο μελών. Με αναφορές στη δράση της ομάδας και

της Αστυνομίας, το άρθρο κλείνει με αναφορά στο χρηματικό όφελος που απέκτησαν οι Ρομά μάλιστα, αυξημένο κατά κάποιες χιλιάδες ευρώ. Αξιοσημείωτο είναι πως σε αυτό το άρθρο η ομάδα των Ρομά περιγράφεται ως συμμορία και απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά σε εγκληματική οργάνωση.

Δημοσίευμα σε ένα ακόμα ιστότοπο “pronews.gr” στις 9-11-2023 κάνει λόγο για τη συγκεκριμένη ομάδα Ρομά, με τον τίτλο “ Ρομά παρίσταναν τους υπαλλήλους της ΔΕΗ και “ξάφριζαν” ηλικιωμένους- Πάνω από 200,000 ευρώ η λεία τους”. Το δημοσίευμα εστίασε στον τρόπο δράσης και στην μεγέθυνση του οφέλους που τώρα εμφανίζεται πάνω από 200.000 ευρώ. Το άρθρο είναι πολύ μικρό, ωστόσο και εδώ περιγράφεται η ομάδα των Ρομά ως συμμορία χωρίς να δίνονται περαιτέρω στοιχεία για τα γνωρίσματα αυτής της ομάδας.

Θέλοντας να σχολιάσουμε την πρώτη υπόθεση θα λέγαμε πως με εξαίρεση το πρώτο δημοσίευμα, για την υπόθεση των Ρομά που παρίσταναν για το εγκληματικό τους έργο τους υπαλλήλους της ΔΕΗ, τα άλλα δύο δημοσιεύματα δεν περιλαμβάνουν τα στοιχεία εκείνα, με την ανάγνωση των οποίων ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στο άρθρο 187 ΠΚ και να βρει τους ανάλογους συσχετισμούς που θα κατατάξει την δράση των Ρομά στο ο.ε. Οι δημοσιογράφοι προφανώς δεν οφείλουν να αναπτύξουν αυτή τη συλλογιστική αλλά σύμφωνα και με τον Καρύδη (2010) από την καταγραφή ακόμα του συμβάντος διαμορφώνουν και κατευθύνουν την κοινωνική αντίδραση και δίνουν συγκεκριμένη εικόνα για τους εγκληματίες (σ. 251). Και στα τρία παραπάνω δημοσιεύματα η καταγωγή των μελών της ομάδας και μόνο, έχει αποδώσει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ομάδας, τα οποία απουσιάζουν από τις περιγραφές, ενισχύοντας αυτό που η Μιχαλοπούλου (2019) ανέφερε για τις φυλετικές και ταξικές ανισότητες μέσα στην κοινωνία. Θα ήταν βοηθητικό να αναγνώσουμε το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο των δραστών, για να μπορέσουμε να δούμε το έγκλημα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που το τοποθετούν οι νεότερες εγκληματολογικές θεωρίες για τη φτώχεια και το έγκλημα (Βιδάλη, 2017, σ. 63).

Στα δημοσιεύματα γίνονται αναφορές στα οικονομικά οφέλη που απέκτησε η ομάδα από τη δράση της και παρουσιάζονται διαφορετικά κάθε φορά αυξημένα ποσά. Από τη δημοσιογραφική έρευνα που πραγματοποιήθηκε πιθανόν να υπάρχουν αυτού του είδους οι

πληροφορίες αλλά η ασυμφωνία η οποία εμφανίζεται σχετικά με τα ποσά και η προσέγγιση να εμφανίζεται το ποσό με μια αυξητική τάση, θα μπορούσε να δώσει την αίσθηση της προσπάθειας δημιουργίας ηθικών πανικών με τους όρους που αναφέρονται στους Βιδάλη και Κουλούρη (2012), που κάνουν λόγο για τη διάθλαση του εγκλήματος από τα ΜΜΕ. Προβληματισμοί εγείρονται επίσης και από το γεγονός της επιλογής δημοσιοποίησης φωτογραφιών των δραστών (σ. 260). Τα δημοσιεύματα είναι συνοπτικά και δεν εξηγείται η αναγκαιότητα δημοσιοποίησης προσωπικών φωτογραφιών, κάτι που δεν γίνεται σε άλλους δράστες και δίνει την αίσθηση διακριτικής μεταχείρισης κατά των δραστών Ρομά, σύμφωνα με τα όσα αναφέρει και η Κωνσταντού (2022) για τη δημοσιοποίηση φωτογραφιών. Η σκοπιμότητα αυτής της επιλογής πρέπει να αντισταθμίζει την προσβολή της προσωπικότητας του δράστη και τα όσα προστάζουν τα άρθρα 57 και 59 του Αστικού Κώδικα. Η επιλογή της δημοσίευσης φωτογραφιών Ρομά προκαλεί το αίσθημα του αναγνώστη, με το σκεπτικό πως πρόκειται για μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα, η οποία στην περίπτωση που δεχτεί διακριτική μεταχείριση από τα ΜΜΕ, και με δεδομένη την παραβατικότητα την οποία εμφανίζει, δεν είναι εφικτό να προβάλλει αντίσταση κατά της εξουσίας των ΜΜΕ.

4.1.2 Δεύτερη υπόθεση

Συνεχίζοντας θα αναφερθούμε σε μία υπόθεση κατά την οποία 11 Ρομά εξαπατούσαν μέσω εικονικών παραγγελιών φαρμακοποιούς και έτσι τους αποσπούσαν χιλιάδες ευρώ. Στην ηλεκτρονικό τύπο “kathimeri.gr” στις 7-02-2023 δημοσιεύτηκε ένα άρθρο με τίτλο “Στο στόχαστρο “συμμορίας” ιδιοκτήτες φαρμακείων-Τα Σώματα Ασφαλείας και οι 638.000 ευρώ”. Το δημοσίευμα προχωρώντας στην περιγραφή της δράσης την αποκαλεί “συμμορία” και “εγκληματική οργάνωση”, ενώ δίνει στοιχεία για τον αριθμό των συμμετεχόντων στο έγκλημα και τη μέθοδο ολοκλήρωσης του εγκλήματος, πράγμα που πληροφορεί για την ύπαρξη συγκεκριμένων ενεργειών, η οποίες οδήγησαν στην απόκτηση του οικονομικού οφέλους.

Στο διαδικτυακό τόπο “lifo.gr” στις 7-2-2023 έγινε αναφορά στην ίδια υπόθεση αποκαλώντας την ομάδα των δραστών “σπείρα”. Σε αυτό το άρθρο γίνεται αναφορά στον αριθμό των μελών

και των εγκλημάτων της απάτης, που πραγματοποιήθηκε για 19 φορές. Επίσης, δίνονται στοιχεία για την τρίμηνη διάρκεια της δράσης τους, καθώς και τον τρόπο ολοκλήρωσης της εγκληματικής πράξης που οδήγησε στην απόκτηση του οικονομικού οφέλους.

Για την ίδια υπόθεση δημοσιεύτηκε, άρθρο που ενημερώνει για την ύπαρξη ανάλογης δράσης της ομάδας και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Το δημοσίευμα αναφέρεται σε σπείρα και εγκληματική οργάνωση Ρομά που εξαπατούσε φαρμακοποιούς (Newsbomb, 2024). Δίνονται πληροφορίες για τη δομή της οργάνωσης σε ότι αφορά τον αριθμό των μελών, τον τρόπο και τη διάρκεια δράσης καθώς και στοιχεία για τις ηλικίες μελών. Επιπλέον, περιγράφονται λεπτομέρειες για τους ρόλους που επιτελούσαν τα μέλη και τις διάφορες συνεργασίες που πραγματοποιούσαν στο πλαίσιο της επίτευξης του στόχου.

Σχολιάζοντας τη δεύτερη υπόθεση μπορούμε να πούμε πως τα δημοσιεύματα πληροφορούν για την συγκεκριμένη υπόθεση, δίνουν κάποια στοιχεία που σχηματοποιούν το οργανωμένο έγκλημα αλλά και πάλι δεν τα συναντάμε συνολικά σε κανένα από αυτά. Ωστόσο, γίνεται η χρήση του όρου «εγκληματική οργάνωση» αποδίδοντας συγκεκριμένο χαρακτήρα στο έγκλημα και τους δράστες, σε ένα στάδιο πολύ πριν την απονομή της δικαιοσύνης (Λαμπροπούλου, 1999, σσ. 87-99). Και σε αυτή την υπόθεση τα ποιοτικά στοιχεία που αφορούν τους δράστες εξαντλούνται μέσα στη καταγωγή των δραστών που είναι Ρομά και στις ηλικίες τους. Μοιάζει έτσι να προβάλλεται το έγκλημα με θετικιστικούς όρους και εκτός της κοινωνικής πραγματικότητας της Ελλάδος σύμφωνα με όσα αναφέρει η Βιδάλη (2017), για την εγκληματοποίηση της φτώχειας που αφορά και ομάδες Ρομά. Και σε αυτή την υπόθεση στα δημοσιεύματα γίνεται λόγος για το ευαίσθητο θέμα του οικονομικού οφέλους που κερδίζουν οι Ρομά από τα εγκλήματα τους, κάτι που προκαλεί το κοινό σε εποχές οικονομικής ένδειας για τους Έλληνες και σίγουρα ενισχύει αρνητικά πρότυπα για την υποकुουλτούρα Ρομά (σσ. 65-66).

4.1.3 Τρίτη Υπόθεση

Μια τρίτη περίπτωση αφορά τη δημοσίευση υπόθεσης εκβιάσεων και άλλων εγκλημάτων στα οποία προέβησαν Ρομά στα Μέγαρο. Αναζητώντας ένα πρώτο δημοσίευμα βρήκαμε στον ιστότοπο “newsbreak.gr” ένα άρθρο το οποίο δημοσιεύτηκε στις 24-02-2024 με τίτλο, “Εξαρθρώθηκε σπείρα Ρομά στα Μέγαρο-εκβιασμοί και ευρεία εγκληματική δράση”. Το άρθρο αναφερόμενο σε εγκληματική οργάνωση, δίνει πληροφορίες για τον αριθμό των μελών τα οποία ανέρχονται σε 13, εκ των οποίων τα 10 ήταν στη φυλακή, για τις ηλικίες τους, για τα εγκλήματα που διέπραττε η ομάδα, όπως παραβίαση του νόμου περί όπλων, ρευματοκλοπή, ανθρωποκτονία, ληστεία, παράνομη κράτηση, αρπαγή ανηλίκου, επικίνδυνες και βαριές σωματικές βλάβες, εκβιάσεις, απόπειρα βιασμού και τοκογλυφία. Τον κατάλογο των εγκλημάτων διαδέχεται η περιγραφή του τρόπου δράσης της ομάδας και ιδιαίτερα περιγραφή του στοιχείου της βίας την οποία ασκούσαν στα θύματά τους, για να αποσπάσουν τα χρηματικά ποσά που απαιτούσαν.

Η θεματολογία του «cnn.gr» περιλάμβανε αναφορά στο ίδιο θέμα στις 24-02-2024, με τίτλο “Μέγαρο: Εξαρθρώθηκε σπείρα ”εφιάλτης” για τους Ρομά- Εκβίαζαν και απήγαγαν παιδιά”. Σε αυτή την περίπτωση πέρα από την περιγραφή των μελών και των ηλικιών τους γίνεται αναφορά στα αδικήματα αλλά και στην ύπαρξη αρχηγού και μάλιστα έγκλειστου σε κατάσταση κράτησης. Περιλαμβάνονται στοιχεία της προανάκρισης που σχετίζονται με τη διαρκή δράση της οργάνωσης και τους διακριτούς ρόλους των μελών.

Τέλος, το ίδιο θέμα απασχόλησε την ηλεκτρονική εφημερίδα «protothema.gr». Το άρθρο δίνει έμφαση στη χρήση βίας από την πλευρά των μελών ως μέρος της μεθοδολογίας και του τρόπου λειτουργίας της εγκληματικής ομάδας. Σε αυτή την περίπτωση γίνεται αναφορά σε δομημένη εγκληματική ομάδα, με διακριτούς ρόλους των εγκληματιών, η οποία για διάστημα τουλάχιστον ενός έτους διαπράττει εκβιάσεις. Η περιγραφή του τρόπου δράσης της ομάδας δίνει πληροφορίες για τις αλληλουχίες ενεργειών και σταδίων, τα οποία λάμβαναν χώρα κατά την πραγμάτωση του εγκληματικού έργου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως η συμμορία στοχοποιούσε ευάλωτα άτομα, τα οποία δεν είχαν δύναμη ή εξουσία για να αντιδράσουν. Αν δεν έπαιρναν τα χρήματα που ήθελαν, απειλούσαν τα θύματά τους με βία, απειλές και όπλα,

ενώ απειλούσαν για τη ζωή αγαπημένων προσώπων, αν κάποιο θύμα έδειχνε την πρόθεση να καταγγείλει τον εκβιασμό στις αρχές.

Σχολιάζοντας την τρίτη υπόθεση θα λέγαμε πως στο σύνολό τους τα δημοσιεύματα αναφέρονται αναλυτικά, στα στοιχεία εκείνα που σύμφωνα με το άρθρο 187 του ΠΚ, μια εγκληματική δράση εκλαμβάνεται ως οργανωμένη. Αξιοσημείωτο είναι πως η συγκεκριμένη εγκληματική ομάδα αποκτούσε τα εγκληματικά κέρδη εκμεταλλευόμενη την έλλειψη κρατικών ελέγχων, αφού όπως ξέρουμε οι Ρομά είναι μια κλειστή κοινότητα και έτσι οι δράστες άσκησαν οι ίδιοι αυτό το κομμάτι εξουσίας, τύπου μαφίας (Σταμούλη, 2019, σ. 216), στους ομοϊδεάτες τους. Βλέπουμε επίσης μια υποκοουλτούρα εγκληματική μέσα στην υποκοουλτούρα των Ρομά.

Σημαντικό είναι το γεγονός πως στο δεύτερο δημοσίευμα γίνεται αναφορά πως τα μέλη της εγκληματικής ομάδας παρόλο που ήταν στη φυλακή δεν επηρέαζαν καταλυτικά τη δράση της ομάδας και αυτό συμφωνεί με όσα αναφέρει η Σταμούλη (2019), περί μη αποδιοργάνωσης των ομάδων του ο.ε από τη σύλληψη ηγετικών μελών. Ακόμη, και στα τρία δημοσιεύματα γίνεται λόγος για τη μορφή και έκταση βίας που χρησιμοποιούσαν οι δράστες και συνάδει με τα όσα περιγράφονται στο άρθρο 385 ΠΚ του Νόμου 4619/2019 και στην Σταμούλη (2019), περί μορφής εξαναγκασμού που μηδενίζει όψεις προσωπικής συναίνεσης από την πλευρά του μέλους που όταν φέρνει χρήματα στην συμμορία γίνεται και ο ίδιος συνεργός (σ. 220).

4.2 Επίσημες καταγραφές της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά στην Ελλάδα

Κάποια στοιχεία για την ο.ε των Ρομά βρίσκουμε στις ετήσιες εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ. Μέχρι το 2010 δεν υπάρχει πληροφορία η οποία να σχετίζεται με τη συμμετοχή Ρομά σε οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες άλλωστε, μέχρι τότε σύμφωνα τη Βιδάλη (2017) η Αστυνομία στις εκθέσεις της έδινε έμφαση στην καταγραφή της εθνικής προέλευσης των μελών του οργανωμένου εγκλήματος (σ. 158). Επίσης με

βάση τα όσα ο G. Antonopoulos (2009) αναφέρει, οι Έλληνες εκείνη την εποχή είχαν διαμορφώσει έντονα την πίστη πως η οργανωμένη εγκληματικότητα προερχόταν από αλλοδαπούς δράστες (p. 491).

Για πρώτη φορά στην έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το έτος 2011 οι Ρομά εντοπίστηκαν να δρουν στο οργανωμένο έγκλημα, στο αδίκημα της κλοπής μετάλλων. Πρόκειται για την αφαίρεση καλωδίων ή άλλων μεταλλικών αντικειμένων από τον Ο.Τ.Ε, τη ΔΕΗ, ή τον Ο.Σ.Ε, των οποίων η αξία πώλησης είναι σημαντική λόγω του ότι επιχειρήσεις ανακύκλωσης και εκμετάλλευσης τέτοιων υλικών, δέχονται τα κλοπιμαία έναντι αμοιβής. Στην έκθεση γίνεται λόγος για σύλληψη 405 ελλήνων, οι οποίοι προέρχονται κυρίως από την κοινότητα των Ρομά, πληροφορία όμως που δε μας δίνεται ξεκάθαρα. Η πληροφορία της πώλησης των μετάλλων σε νόμιμες επιχειρήσεις μας πληροφορεί για την εμπλοκή του εγκλήματος με τη νόμιμη οικονομία κάτι που συνάδει με τα όσα υποστηρίζει ο Chambliss (2004, p. 243). Η απουσία ωστόσο άλλων στοιχείων της συγκεκριμένης δράσης, όπως η διάρκεια δράσης, ο αριθμός των μελών και άλλα, εμποδίζει τον αναγνώστη να εντοπίσει ξεκάθαρα τα στοιχεία αυτά που την κατατάσσουν στο οργανωμένο έγκλημα.

Η επόμενη έκθεση στην οποία περιλαμβάνεται η οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά είναι η έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το έτος **2015** και συγκεκριμένα στην περιγραφή των αδικημάτων της κλοπής και της διάρρηξης. Συγκεκριμένα αναφέρεται πως το 64% του συνόλου των ημεδαπών ομάδων που έχουν συλληφθεί για το συγκεκριμένο έγκλημα, απαρτιζόταν αποκλειστικά, από Έλληνες Ρομά. Στην έκθεση δίνονται κάποιες λεπτομέρειες που στοιχειοθετούν την οργανωμένη εγκληματική δράση των ομάδων Ρομά και αυτές είναι το γεγονός της ύπαρξης ιεραρχίας και συγγενικών, οικογενειακών σχέσεων των μελών, πράγμα που πληροφορεί για τον τρόπο συγκρότησης και ανάπτυξης του δικτύου του οργανωμένου εγκλήματος. Οι ομάδες υποστηριζόταν από δύο μέλη κάποιες αλλά και έως 34 μέλη κάποιες άλλες. Η έκθεση συνεχίζει με λεπτομερή αναφορά στον τρόπο δράσης για την ολοκλήρωση του

εγκλήματος, τους ρόλους και τα καθήκοντα των μελών, τη διαρκή δράση καθώς και για τα εγκληματικά οφέλη που αποκόμισε το κύκλωμα.

Τα όσα περιγράφονται είναι συμβατά με ό,τι το άρθρο 187 ΠΚ ορίζει προκειμένου να χαρακτηριστεί μια εγκληματική δράση ως οργανωμένη. Οι ομάδες που απαρτίζονταν από δύο μέλη δεν φαίνεται να πληρούσαν την προϋπόθεση που θέτει ο νόμος για την εγκληματική ομάδα, περί συγχρωτισμού δηλαδή τουλάχιστον τριών δραστών, αλλά και τα ποσοστά της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά πληροφορούν για το πόσο παραβατικοί είναι οι Ρομά σε σχέση με τους άλλους Έλληνες και όχι το ποσοστό που καταλαμβάνουν στο Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα. Το γεγονός όμως ότι ένας επίσημος φορέας όπως η αστυνομία παρουσιάζει την οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά με τόσο μεγάλα ποσοστά, πιθανόν να εγείρει ηθικούς πανικούς για τους Ρομά σύμφωνα με τον Καρύδη (2010), αφού οι απόψεις των ειδικών έχουν βαρύτητα και ενισχύουν πιθανούς ηθικούς πανικούς γύρω από τους Ρομά (σ. 43).

Οι Ρομά αναφέρεται πως συμπλήρωσαν το 43% των ημεδαπών ομάδων που πραγματοποίησαν ληστείες και το 30% των ημεδαπών εγκληματικών ομάδων που πραγματοποίησαν κλοπές και διακίνηση οχημάτων για το έτος 2015. Σε αυτή την περίπτωση περιγράφονται πληροφορίες πέρα από τη διάρκεια δράσης και τον αριθμό των μελών, οι οποίες αφορούν τις διασυνδέσεις των ομάδων με εγκληματικές ομάδες του εξωτερικού, καθώς και με διεφθαρμένους ημεδαπούς επαγγελματίες όπως φανοποιούς, μηχανικούς αυτοκινήτων, επιχειρήσεις ανταλλακτικών που συνδράμουν στο έγκλημα. Επιπλέον, τονίζεται η εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος με τη νόμιμη οικονομία σε συστηματική βάση, γεγονός που υποστηρίζει την άποψη της επιχειρησιακά, οργανωμένης φύσης της εγκληματικής ομάδας, η οποία διαρκούσε τουλάχιστον για έξι μήνες. Η έκθεση εστιάζει στη χρήση βίας από την πλευρά των δραστών που επίσης είναι στοιχείο των εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίες δεν δίσταζαν μπροστά στην επίτευξη του στόχου να χρησιμοποιήσουν ακόμη και όπλα (Σταμούλη, 2019, σ. 228).

Όλα αυτά φυσικά περιγράφονται αλλά δεν αναφέρεται σε ποιο ποσοστό αφορούν τις ομάδες με μέλη Ρομά. Εκτιμώντας από τα μέχρι τώρα στοιχεία βλέπουμε πως το έτος 2015 οι Ρομά περιλαμβάνονται σε τρεις νέες εγκληματικές δραστηριότητες αυτές της κλοπής, διάρρηξης και της ληστείας, ενώ δεν εμφανίζονται στην κλοπή μετάλλων όπως στην Έκθεση του 2011. Αυτό παραπέμπει στα όσα αναφέρει η Σταμούλη (2019) για το ο.ε και την παράλληλη πορεία του με τη νόμιμη οικονομία και επίσης μας εξηγεί πως, οι εν λόγω εγκληματικές ομάδες κινήθηκαν σε άλλες δράσεις, για να συνεχίσουν την απόκτηση παράνομου πλούτου, επειδή πιθανόν έχουν εντοπίσει καλύτερες ευκαιρίες (σ. 215).

Στην έκθεση της ΕΛ.ΑΣ. του έτους **2016**, βλέπουμε πλέον τους Ρομά να εμφανίζονται πλειοψηφικά στις εγκληματικές οργανώσεις που διακίνησαν ηρωίνη αλλά όπως και το έτος 2015 δεν δίνονται λεπτομέρειες ξεχωριστά για τις ομάδες των Ρομά, που να επιτρέπουν την εκτίμηση για την οργανωμένη δράση τους. Επιπρόσθετα, οι ελληνικές ομάδες αποτελούσαν το 55% των εγκληματικών ομάδων που δραστηριοποιούνταν σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και οι Ρομά περιγράφονται να αποτελούν το 57% αυτών των ομάδων. Στις κλοπές και διάρρηξεις οι Ρομά κατέλαβαν το 79% των εγχώριων ομάδων. Η έκθεση κάνει λόγο για ιεραρχική δομή των ομάδων, με συγγενικούς δεσμούς και τοπική δράση σε ποσοστό 76%, περιφερειακή δράση 7%, πανελλήνια δράση 11%, και 6% των ομάδων παρουσίασαν Διεθνή δράση. Περιγράφονται επίσης λίγα πράγματα για τον τρόπο δράσης χωρίς όμως να περιλαμβάνονται ξεκάθαρα πληροφορίες για τη δράση των ομάδων με μέλη Ρομά.

Οι Ρομά στη συνέχεια εμφανίζονται με ποσοστό 44 % έναντι των εγχώριων εγκληματικών ομάδων που διέπραξαν ληστείες. Σε αυτή την περίπτωση δίνονται πληροφορίες για την εξαμηνιαία διάρκεια δράσης, για τον αριθμό των μελών έως έξι άτομα και την έντονη χρήση βίας κατά των θυμάτων ή των φορέων καταστολής. Επίσης πληροφορούμαστε για τη συνέχιση της δράσης της ομάδας ακόμα και αφού τα ηγετικά μέλη βρίσκονται έγκλειστα, αφού μπορούν μέσα και μέσα από τη φυλακή να καθοδηγούν την ομάδα.

Λαμβάνοντας υπόψη την έκθεση του έτους 2016 οι Ρομά αποτέλεσαν το 30% των εγχώριων ομάδων που δρούσαν στη κλοπή και διακίνηση τροχοφόρων. Σε ότι αφορά τα χαρακτηριστικά των ομάδων αναφέρεται ο αριθμός των μελών μόνο, ως προς το ανώτατο όριο των έξι μελών για το 75% του συνολικού αριθμού των ομάδων, ενώ ένα μικρό ποσοστό ομάδων έχει περισσότερα μέλη. Παρομοίως 75% των ομάδων δρούσαν εντός μικρής εμβέλειας και λίγες ομάδες είχαν διασυνοριακή δράση. Το χρονικό εύρος δράσης των ομάδων ήταν από μήνες έως και οκτώ έτη. Μέσα από τις περιγραφές αποτυπώνεται η εμπλοκή των ομάδων με τη νόμιμη οικονομία και επιχειρηματικότητα, που συνδράμουν την ολοκλήρωση του εγκληματικού έργου.

Στο αδίκημα της εκβίασης οι Ρομά συμμετείχαν για το έτος 2016 σε ποσοστό 28 % του συνόλου των ελληνικών ομάδων και στην έκθεση περιγράφεται ο αριθμός των μελών, η διαρκής δράση του δικτύου και το οικονομικό όφελος για τους εγκληματίες, πληροφορίες που δικαιολογούν την κατάταξη της δράσης στο ο.ε.

Για το έτος 2016 η έκθεση της ΕΛ.ΑΣ κατέγραψε οργανωμένη εγκληματικότητα ομάδων με μέλη Ρομά, οι οποίες εκτός από τα αδικήματα στα οποία περιέγραφε η έκθεση του έτους 2015, επιδόθηκαν σε διακίνηση ηρωίνης, κλοπές και διαρρήξεις, ληστείες και κλοπές και διακίνηση τροχοφόρων, καθώς και εκβιάσεις, πράγμα που δείχνει πως το ο.ε “μετακινείται” αλλάζοντας αντικείμενο για να συνεχιστεί η συσσώρευση πλούτου στα χέρια των δραστών.

Στην Έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα για το έτος **2017**, οι Ρομά εμφανίζονται αρχικά σαν πλειοψηφική ομάδα σε σχέση με τις ημεδαπές ομάδες για το έγκλημα της διακίνησης ηρωίνης, για το οποίο η Ελλάδα εμφανίζεται σε δεύτερο χρόνο τόπος προορισμού της ουσίας και πρωτίστως ως τόπος διέλευσης. Στην έκθεση δεν δίνονται με σαφήνεια κάποια στοιχεία ξεχωριστά της δράσης των ομάδων Ρομά αλλά τονίζεται η συνεργασία των Ελληνικών ομάδων με Αλβανούς, Τούρκους και Βούλγαρους δράστες, η πανελλαδική δραστηριοποίηση, η ύπαρξη εργαστηρίων νόθευσης που θα αυξήσει τα κέρδη της οργάνωσης, η χρήση όπλων, η διενέργεια και

άλλων εγκλημάτων, η βία κατά άλλων ομάδων με αντικρουόμενα συμφέροντα, ή των αρχών καταστολής και η πολυπλοκότητα των μέσων της διάπραξης του εγκλήματος.

Στην έκθεση για το έτος 2017 δίνεται η πληροφορία πως στα εγκλήματα κατά της περιουσίας η οργανωμένη εγκληματικότητα κατέλαβε πολύ μικρά ποσοστά της τάξεως του 15%. Παρόλα αυτά όμως εμφανίζονται οι Ρομά να αποτελούσαν το 57% των ομάδων εγχώριων ομάδων που έδρασαν σε αυτόν τον τομέα, όταν οι τελευταίες αποτελούσαν το 51% όλων των ομάδων που διέπραξαν ομαδικά εγκλήματα κατά της περιουσίας στην Ελλάδα για το 2017. Δίνεται πάλι η πληροφορία για το πόσο πιο παραβατικοί ήταν οι Έλληνες Ρομά από τους άλλους Έλληνες και όχι το ποσοστό οργανωμένης εγκληματικότητας που πράττουν. Τα μεγάλα ποσοστά που αφορούν τους Ρομά δημιουργούν την εντύπωση διάπραξης ευρύτερης παραβατικότητας, από αυτή που στην ουσία εμφάνισαν οι Ρομά το συγκεκριμένο έτος. Αυτό θα μπορούσε να ενισχύσει ηθικούς πανικούς σύμφωνα με αυτά που οι Καρύδης και Χουλιάρας (2015) αναφέρουν (σσ. 181-185). Επίσης μπορούν να εδραιώσουν στερεότυπα που αφορούν τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες και την εγκληματικότητα που αυτές εμφανίζουν (Καρύδης, 2010, σσ. 198-199).

Στην έκθεση του έτους 2017 γίνεται σημείωση που πληροφορεί πως στα αδικήματα των διαρρήξεων και κλοπών παρατηρήθηκε οργανωμένη εγκληματικότητα σε ποσοστό του 5% των εγκλημάτων. Οι ελληνικές ομάδες αποτελούσαν το 65 % του συνόλου των ομάδων και οι Ρομά εμφανίζονται να αποτελούν την πλειοψηφία αυτών. Αυτή η διαχείριση των στοιχείων, προβάλλοντας τα μεγάλα ποσοστά οργανωμένης εγκληματικότητας επιδέχεται πάλι, μιας ερμηνείας που συμβάλλει στη δημιουργία εντυπώσεων διογκωμένης εικόνας εγκληματικότητας και συμβολής σε υπαρκτούς ηθικούς πανικούς γύρω από την κοινότητα των Ρομά. Επιπρόσθετα, γίνεται λόγος για τοπική κυρίως δράση των οργανώσεων, περιφερειακή και εθνική σε μικρότερα ποσοστά. Γίνεται αναφορά σε ομάδες των δύο μελών κατά κύριο λόγο, σε ομάδες έως 12 άτομα αλλά και σε ύπαρξη 6 ομάδων με τη δομή δικτύου. Περιγράφεται τουλάχιστον εξάμηνη διάρκεια δράσης αλλά δεν υπάρχουν σαφείς πληροφορίες που να

σχετίζονται μόνο με τους Ρομά. Η περιγραφή της μεθοδολογίας των δραστών (πρακτικές που δεν παραπέμπουν στο ο.ε), πιθανόν συνάδει με την πληροφορία της διάπραξης της συγκεκριμένης εγκληματικής δράσης κυρίως, από μη οργανωμένες ομάδες.

Στο αδίκημα της ληστείας εμφανίζονται οι Ρομά σε ποσοστό 61% έναντι των ημεδαπών ομάδων. Περιγράφεται μια σύγκριση με τους ομογενείς από χώρες της Ε.Σ.Σ.Δ και αναφέρεται πως αυτοί εμφανίζουν οργανωμένη εγκληματικότητα μόνο στο 5% του συνόλου των ομάδων. Επίσης σχολιάζεται το πόσο χαμηλότερη είναι αυτή η τιμή, από την τιμή στην οποία εμφανίζονται οι Ρομά. Και εδώ περιγράφεται εξάμηνη βασικά διάρκεια δράσης, ενώ ο αριθμός των μελών ανέρχεται στα έξι μέλη. Περιγράφεται η ύπαρξη δικτύου, ενώ περιλαμβάνεται πληροφορία για τοπική κυρίως και περιφερειακή δράση. Το στοιχείο της βίας και της χρήσης όπλων είναι παρόν και σε αυτή την έκθεση.

Στο αδίκημα της κλοπής και της διακίνησης κλεμμένων τροχοφόρων οι Ρομά κατέλαβαν το 18 % των εγχώριων ομάδων. Και σε αυτή την έκθεση δεν ακολουθείται η περιγραφή των χαρακτηριστικών της δράσης των Ρομά ξεχωριστά, ωστόσο γίνεται λόγος για ολιγομελείς ομάδες, με τοπική, περιφερειακή, εθνική αλλά και διασυνοριακή δραστηριότητα. Η μεθοδολογία των ομάδων συνάδει με μορφή οργανωμένης εγκληματικότητας και δίνονται στοιχεία για την είσοδό της στη νόμιμη οικονομία και το ξέπλυμα των εγκληματικών προσόδων.

Σε ό,τι αφορά το έγκλημα της απάτης, οι Ρομά καταγράφονται να καταλαμβάνουν το 27% των εγχώριων ομάδων. Και εδώ κυρίως οι ομάδες είναι ολιγομελείς, αλλά και πολυμελείς ενώ γίνεται αναφορά και σε ύπαρξη δικτύου. Η δράση ήταν τοπική αλλά και ευρύτερη. Οι ομάδες εμφάνιζαν μεγάλο εύρος σε ότι αφορά το χρόνο διάπραξης των εγκλημάτων και ήταν από 6 μήνες έως και 8 έτη για κάποιες ομάδες. Κάποιες ομάδες παρουσίαζαν έντονη εξειδίκευση στα μέλη τους και χαρακτηρίζονταν από εξαιρετική εφευρετικότητα σε σχέση με την πραγμάτωση του εγκλήματος.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε πως οι Ρομά εντοπίζονται να δραστηριοποιούνται οργανωμένα στις περισσότερες εγκληματικές πράξεις όπως και το έτος 2016, με τη διαφορά ότι δεν εμφανίζονται στο αδίκημα της εκβίασης αλλά περιγράφονται στην έκθεση του έτους 2017 σε μια νέα δράση, αυτή της απάτης, κάτι που δείχνει την κινητικότητα του οργανωμένου εγκλήματος προς πιο προσοδοφόρα επαγγέλματα.

Η οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά για το έτος **2018** σε σχέση με τα είδη της εγκληματικής δράσης που διέπραξαν, δεν παρουσίασε μεταβολή σε σχέση με αυτά στα οποία συμμετείχαν οι Ρομά το έτος 2017. Κατά συνέπεια στην έκθεση της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2018, οι Ρομά εμφανίζονται να καταλαμβάνουν το 25.29% των ημεδαπών ομάδων που διακινούν οργανωμένα ηρωίνη. Συνεχίζεται και σε αυτή την αυτή την έκθεση να μην διευκρινίζονται στοιχεία που να αφορούν ως επί το πλείστον τις ομάδες Ρομά, απλά αναφέρεται πως στην Ελλάδα γίνεται εσωτερική διακίνηση στα μεγάλα αστικά κέντρα και υπάρχουν εργαστήρια όπου οι εγκληματικές ομάδες νοθεύουν την ουσία για αύξηση των εσόδων τους.

Στα εγκλήματα της ιδιοκτησίας εντοπίστηκε οργανωμένη δράση σε ποσοστό 12% στις ληστείες και από 5 έως 8% στις κλοπές, διαρρήξεις και κλοπές τροχοφόρων αντίστοιχα. Τα έσοδα ανέρχονται συνολικά για τις ομάδες στα 15.400.000€. Οι Ρομά εμφανίζονται στο ποσοστό του 59% των άλλων ημεδαπών ομάδων και απουσιάζουν πληροφορίες χωριστά για τις ομάδες με μέλη Ρομά.

Στις κλοπές και διαρρήξεις οι Ρομά συγκεντρώνουν το 79% των ημεδαπών ομάδων, χωρίς απαραίτητα όλες με ιεραρχική δομή και σίγουρα πολλές με φιλικές και συγγενικές σχέσεις. Οι περισσότερες ομάδες δρούσαν σε επίπεδο νομού, λιγότερες σε επίπεδο περιφέρειας αλλά και κάποιες εκτός των συνόρων.

Ομοίως σε ποσοστό 40% περιγράφονται οι Ρομά σε σχέση με τις ημεδαπές ομάδες για τη διάπραξη ληστειών. Ήταν κυρίως εξαμελής οι ομάδες, δρούσαν κατά βάση τοπικά, σε επίπεδο νομού ή περιφέρειας για διάστημα εξαμήνου. Γίνεται αναφορά στη χρήση

βίας και όπλων καθώς και σε άλλους ανορθόδοξους τρόπους, για να καταφέρουν να πάρουν τα κλοπιμαία.

Σε ποσοστό 61% σε σχέση με τις αλλοδαπές ομάδες οι Ρομά διαπράττουν οργανωμένα το έγκλημα της κλοπής και διακίνησης τροχοφόρων. Περιγράφονται ομάδες ακόμα και με δύο μέλη ως μικρές, ενώ υπάρχουν ομάδες με 6, 12 μέλη. Η δράση τους ήταν κατά το ποσοστό του 61% τοπική, κατά το 33% εθνική, ενώ ένα 6% του συνόλου των ομάδων δρούσε εκτός συνόρων. Την υπαγωγή αυτών στο οργανωμένο έγκλημα συμπληρώνει το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας που ήταν από 2 έως 12 μήνες ή και 6 έτη. Η έκθεση κάνει λόγο για πολύπλοκα δίκτυα, για τη συνδρομή ειδικών, για την εμπλοκή με τη νόμιμη οικονομία και γενικά για χαρακτηριστικά που συνάδουν με το χαρακτηρισμό μιας πράξης ως οργανωμένης. Ωστόσο, το γεγονός πως αυτά τα στοιχεία δεν αφορούν μόνο τις ομάδες των Ρομά δημιουργούν κάποιες ασάφειες ως προς την εγκληματικότητα των Ρομά.

Με το ίδιο τρόπο στην έκθεση αναφέρεται πως σε σύνολο 71% των ελληνικών ομάδων που εντοπίζονται στο αδίκημα της απάτης, οι Ρομά καταλαμβάνουν το 45% αυτών. Οι ομάδες συνολικά εμφάνιζαν τα χαρακτηριστικά εκείνα, που δηλώνουν την οργανωμένη δράση τους. Πολυμελείς έως 5 μέλη το 65%, έως 12 μέλη το 10% αλλά υπήρχαν και ομάδες με τη δομή του δικτύου, σε ποσοστό που άγγιζε το 35%. Το έγκλημα έλαβε χώρα εξίσου σε τοπικό-εθνικό επίπεδο αλλά υπήρξε και ένα ποσοστό του 10% του συνόλου των ομάδων, που δραστηριοποιούνταν εκτός Ελλάδος. Ο χρονικός ορίζοντας της δράσης των ομάδων ξεκινούσε από 1 μήνα, 2 έτη και υπήρξαν και ομάδες που το εγκληματικό τους έργο πραγματοποιούνταν για σχεδόν 5 έτη. Η δράση τους περιλάμβανε εξειδίκευση, συνδρομή επιστημονικής τεχνογνωσίας, πραγμάτωση πολύπλευρης και πολυποίκιλης εγκληματικότητας διάφορης της απάτης, όπως για παράδειγμα την πλαστογραφία και άλλες. Στην έκθεση γίνεται αναφορά στα εγκληματικά οφέλη που άγγιξαν τα 29.824.239 € για το έτος 2018 και αυτό δείχνει και το σκοπό της διάπραξης του εγκλήματος. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως η έκθεση δεν πληροφορεί για τον ελάχιστο αλλά παρά μόνο για τον ανώτερο αριθμό μελών των

ολιγομελών ομάδων. Αυτό θα ήταν ένα σοβαρό στοιχείο, στην περίπτωση που θα αφαιρούσε ομάδες Ρομά από αυτές που συγκαταλέγονται στο οργανωμένο έγκλημα.

Στην έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα το έτος **2019**, οι Ρομά εμφανίζονται να δρουν οργανωμένα στο έγκλημα της διακίνησης ηρωίνης και μάλιστα πληθωριστικά, αφού από Ρομά απαρτίζονταν οι 22 από τις 30 υποθέσεις που απασχόλησαν τις αστυνομικές αρχές. Με ποσοστό 65% επί των εγχώριων ομάδων, οι Ρομά απασχόλησαν οργανωμένα στα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, τα οποία για το έτος 2019 διαπράχθηκαν με τη μορφή κλοπών και διαρρήξεων στον αριθμό των 114 περιπτώσεων, με τη μορφή ληστειών 41 υποθέσεις και ως κλοπή και διακίνηση τροχοφόρων στον αριθμό των 16 υποθέσεων.

Οι Ρομά διέπραξαν κλοπές και διαρρήξεις σε ποσοστό 77%, ληστείες σε ποσοστό 55% και κλοπές και διακίνηση τροχοφόρων σε ποσοστό 21% επί του συνόλου των ομάδων. Επίσης, διέπραξαν οργανωμένα απάτες σε ποσοστό 64%, σε σχέση με τις υπόλοιπες ημεδαπές ομάδες. Τα μόνα στοιχεία που δίνονται για τις ομάδες Ρομά είναι πως έχουν ιεραρχική δομή και τα μέλη συνδέονται με φιλικές ή συγγενικές σχέσεις με τοπική περιφερειακή κυρίως δράση. Οι υπόλοιπες περιγραφές χαρακτηριστικών αφορούν τη δράση του συνόλου των ομάδων. Αναφέρεται πως οι ομάδες έχουν ιεραρχική δομή, εμφανίζουν μεγάλη εξειδίκευση και εφευρετικότητα πριν, κατά και μετά την εγκληματική δράση τους, με σκοπό να ολοκληρώσουν το έγκλημα, να παραπλανήσουν τις αρχές και να αξιοποιήσουν τα εγκληματικά τους οφέλη, τα οποία για τα εγκλήματα περί ιδιοκτησίας ανέρχονται στο ποσό των 15.641.000 € για όλες τις ομάδες. Τα μέλη συγχρωτίζονταν με σκοπό τη διάπραξη ταυτόχρονα πολλών εγκλημάτων, έκαναν χρήση βίας ή όπλων για να αποφύγουν τη σύλληψη και χρησιμοποιούσαν την νόμιμη οικονομία για την εκμετάλλευση των κερδών τους (ξέπλυμα). Κάτι που δείχνει τις διακρίσεις ακόμα και μέσα στο ο.ε είναι το γεγονός, πως τα ηγετικά στελέχη των ομάδων διακίνησης ουσιών δρουν στην αφάνεια, αφήνοντας τα περιφερειακά στελέχη να εκτίθενται στο δρόμο ή στα μάτια των φορέων καταστολής (Antonopoulos G., 2009, pp. 479-480). Και στο κείμενο του έτους 2019 γίνεται λόγος για ομάδες των

2 μελών για παράδειγμα στα αδικήματα των κλοπών και διαρρήξεων ή στο αδίκημα της απάτης. Και σε αυτό το κείμενο προβάλλονται οι Ρομά με αυξημένα ποσοστά εγκληματικότητας, τη στιγμή μάλιστα που στη σελίδα 54 της έκθεσης αναφέρεται πως για τα εγκλήματα περί ιδιοκτησίας, χαμηλό ποσοστό αντιπροσωπεύει η οργανωμένη εγκληματικότητα.

Συμπερασματικά βλέπουμε πως η οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά και για το έτος 2019 συναντάται στα ίδια εγκλήματα όπως και το έτος 2018.

Το έτος **2020** από την ΕΛ.ΑΣ καταγράφηκαν οι Ρομά να εγκληματούν οργανωμένα στις 18 από τις 22 υποθέσεις διακίνησης ηρωίνης και να δραστηριοποιούνται στο 70% έναντι των εγχώριων ομάδων στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας. Επίσης να διαπράττουν ληστείες σε ποσοστό 65%, κλοπές και διαρρήξεις 82%, κλοπές τροχοφόρων 17% επί του συνόλου των ελληνικών ομάδων. Στην έκθεση τονίζεται πως και για το έτος 2020 τα εγκλήματα περί της ιδιοκτησίας, διαπράχθηκαν σε πολύ μικρό ποσοστό από το οργανωμένο έγκλημα. Στις κλοπές και διαρρήξεις γίνεται αναφορά σε ομάδα 2 ατόμων, ενώ δεν αναφέρεται πληροφορία σχετική με τον ελάχιστο αριθμό μελών των ομάδων. Στην έκθεση δίνεται η πληροφορία πως οι ομάδες χωρίζονται σε ομάδες των 2 ατόμων για να παραπλανούν τις αρχές. Περιγράφεται ακόμη διαφθορά των φορέων καταστολής στο έγκλημα των κλοπών και διαρρήξεων όπως ορίζεται στους Κοσμάτο και Λαμπάκη (2019, σσ. 185-189). Περαιτέρω γίνεται αναφορά σε ηγετικές ομάδες και σε ομάδες με τοπική κυρίως δράση, αλλά και πανελλαδική. Οι ομάδες ανέπτυξαν διασυνδέσεις με ομάδες του εξωτερικού σε μικρό ποσοστό. Επιπλέον, παρατηρήθηκε πολυποίκιλη εγκληματικότητα, επιστημονική υποστήριξη του εγκλήματος, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και εμπλοκή με τη νόμιμη οικονομία. Τέλος, έγινε λόγος για τη χρήση βίας και όπλων από τα μέλη, στοιχεία που συνάδουν και αυτά με την καταχώριση των ομάδων στις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες. Συνέχισαν οι Ρομά να εμφανίζονται κατά το έτος 2020 στα ίδια εγκλήματα με το 2019.

Στην έκθεση της ΕΛ.ΑΣ για το έτος **2021** οι Έλληνες εμφανίζονται σε ηγετικές θέσεις ιεραρχικών ομάδων στο αδίκημα της διακίνησης των ναρκωτικών, σε μικρής, μεσαίας και μεγάλης γεωγραφικής διασποράς δράση, ακόμα και εκτός Ελλάδος. Οι ομάδες συμπλήρωναν εκείνα τα χαρακτηριστικά σε σχέση με τον αριθμό μελών και τη διάρκεια δράσης, τη δομή και τη σκοπιμότητα, που τις κατατάσσει στις επιχειρησιακά οργανωμένες, εγκληματικές δράσεις. Παρουσίασαν πολλαπλή εγκληματική δράση όπως πλαστογραφία, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, κλοπές και άλλα, που συνάδουν με τα όσα το άρθρο 187 ΠΚ ορίζει, για τον συγχρωτισμό έστω και λιγότερων από τρία άτομα, με σκοπό τη διάπραξη κακουργηματικών πράξεων.

Σημαντικό ποσοστό στη διακίνηση ηρωίνης κατέλαβαν οι ομάδες με μέλη Ρομά, με βασικό το γνώρισμα της ιεραρχίας. Παρόλο που αυξήθηκαν για το εν λόγω έτος οι κλοπές και οι διαρρήξεις εντούτοις, μόνο σε ποσοστό 4-5% η δράση αυτή ήταν οργανωμένη στα εγκλήματα περί ιδιοκτησίας. Οι Ρομά συμπλήρωσαν το 71% της οργανωμένης εγκληματικότητας των ελληνικών ομάδων στο αδίκημα περί ιδιοκτησίας. Λίγες από αυτές τις ομάδες εμφάνισαν πολυδιάστατη ή αλλότρια εγκληματικότητα, όπως πλαστογραφία, νομιμοποίηση παράνομων εσόδων και άλλα. Συγκεκριμένα, οι Ρομά συμμετείχαν με ποσοστό 84% των εγχώριων ομάδων σε κλοπές και διαρρήξεις, κάποιες από αυτές διακρίνονταν από μερική ιεραρχία και συνδέονταν με συγγενικούς και φιλικούς δεσμούς κάτι που έχει περιγραφεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο από τον Ασημακόπουλο (2021) ως στοιχείο της εγκληματικότητας των Ρομά. Η επιλογή της δημιουργίας ομάδων με δύο μέλη δικαιολογείται στην έκθεση ως μέρος των αντιμέτρων των ομάδων, για την αποφυγή της σύλληψης τους.

Από το σύνολο της εγχώριας οργανωμένης εγκληματικότητας του 45% των ομάδων που διέπραξαν ληστείες, οι Ρομά κατέλαβαν το 48% αυτής. Χωρίς να αναφέρεται ο ελάχιστος αριθμός των ολιγομελή ομάδων και λαμβάνοντας υπόψη τα υπόλοιπα γνωρίσματα αυτές πληρούσαν τις προϋποθέσεις του οργανωμένου εγκλήματος. Στις κλοπές και διαρρήξεις οι Ρομά περιγράφονται σε ποσοστό του 84% ως ιεραρχικές ομάδες με φιλικές και συγγενικές σχέσεις.

Στις κλοπές τροχοφόρων οι Ρομά αντιπροσώπευαν το 38% έναντι των εγχώριων ομάδων και στις απάτες το 63% των εγχώριων. Γίνεται λόγος για ομάδες με τοπική και περιφερειακή δράση, που διενεργούνταν σε ετήσια περίπου βάση σε ποσοστό 66%, εθνική περίπου στο ποσοστό του 20% αλλά και σε ποσοστό της τάξεως του 14% οι ομάδες εμφάνιζαν συννοριακή δράση. Η έκθεση αναπτύσσεται με αναφορές στον τρόπο δράσης, στα δίκτυα που είχαν οι ομάδες, καθώς και στην ύπαρξη διαφθοράς και πολυεγκληματικότητας. Απουσιάζουν και σε αυτό το έτος τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των δραστών και τα όποια στοιχεία αναφέρονται και πάλι συγκεντρωτικά για όλες τις ομάδες που πέρασαν την είσοδο των αστυνομικών τμημάτων το έτος 2021.

Σε ποσοστό 63% των εγχώριων ομάδων, οι οποίες έχουν διαπράξει το έγκλημα της απάτης, εμφανίζονται να συμμετέχουν οι Ρομά. Γίνεται λόγος για ιεραρχικές ομάδες των 5 έως 12 μελών και με έντονη εφευρετικότητα στις ηλεκτρονικές κυρίως απάτες. Η διάρκεια δράσης ήταν από 1 μήνα έως 6 έτη και η δράση τους χαρακτηρίζεται τοπική κυρίως, εθνική αλλά και διεθνή σε μικρότερα ποσοστά. Εμφάνιζαν ιδιαίτερη εξειδίκευση στην τεχνολογία, με στοιχεία διαφθοράς σε μία υπόθεση και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε 14 υποθέσεις. Το όφελος από το ο.ε ήταν από 2 έως 5 εκατομμύρια ευρώ για την κάθε ομάδα. Οι περιγραφές συνάδουν με το χαρακτηρισμό των ομάδων ως οργανωμένων χωρίς να διακρίνουμε και εδώ ποιοτικά χαρακτηριστικά ξεχωριστά για τους Ρομά. Για το έτος 2021 η εγκληματικότητα των Ρομά συνεχίσει να εμφανίζεται στα ίδια είδη εγκλημάτων.

Για το έτος **2022** στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας σημειώθηκε οργανωμένη εγκληματικότητα σε ποσοστό 8% στις ληστείες, 4% στις διαρρήξεις και μόλις στο ποσοστό του 2% στις κλοπές τροχοφόρων. Οι Ρομά δραστηριοποιήθηκαν σε αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας σε ποσοστό 77% έναντι των εγχώριων ομάδων, όταν οι τελευταίες συμπλήρωσαν το 67% του συνόλου των ομάδων που περιλαμβάνονται. Λίγες ομάδες περιγράφονται να έχουν διαπράξει περισσότερα εγκλήματα από εκείνα για τα οποία είχαν συλληφθεί. Παρατηρήθηκε επίσης το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από τις παράνομες δραστηριότητες. Το συντριπτικό ποσοστό του 86%, από το

σύνολο των 72% των εγχώριων εγκληματικών ομάδων κατέλαβαν οι Ρομά στις διαρρήξεις και κλοπές. Οι περισσότερες ομάδες παρουσίασαν επίπεδη δομή, η δράση τους ήταν κυρίως περιφερειακή και εθνική, ενώ μόνο μία ομάδα εμφάνισε διασυνοριακή δράση. Το 68% των ομάδων αποτελούνται από 2-5 άτομα, το 29% αποτελούνται από 12 άτομα και το 3% είχε πάνω από 12 μέλη. Εντοπίστηκαν περιπτώσεις ξεπλύματος και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Οι ομάδες εμφάνιζαν μικρή διάρκεια δράσης έως 6 μήνες αλλά και ως 5 έτη. Στη μεθοδολογία της λειτουργίας των ομάδων περιγράφεται η υποστήριξη του εγκλήματος από συγγενικά πρόσωπα, για παράδειγμα με τη διάθεση ενός αυτοκινήτου, η παραβίαση εισόδων και παραθύρων, η χρήση εργαλείων όπως κατσαβίδια, λοστός, η παραπλάνηση θυμάτων με την προσποίηση υπαλλήλων υπηρεσιών και άλλα.

Γίνεται αναφορά σε πρόκληση εκρήξεων σε ΑΤΜ τραπεζών και κλοπές αντικειμένων από πάρκα φωτοβολταϊκών και στην επικινδυνότητα που περιλάμβαναν αυτές οι επιλογές για τη ζωή των δραστών στην προσπάθεια τους να κλέψουν μεταλλικά αντικείμενα. Εντοπίστηκε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με την αγορά ακινήτων, πολυτελών αυτοκινήτων ή διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου διαβίωσης στην καθημερινότητα. Στην έκθεση επιλέχθηκε ξεχωριστό κεφάλαιο για την αναφορά των στοιχείων που απευθύνονται στις εγκληματικές ομάδες που διέπραξαν ληστείες και οι Ρομά εμφανίζονται να εκπροσωπούν το 49% από το ποσοστό του 59% που καταλάμβαναν οι ημεδαπές ομάδες στο έγκλημα που περιγράφεται. Συνολικά, οι ομάδες ήταν ιεραρχικές και μόνο στο ποσοστό του 17% και είχαν κυρίως τοπική δράση. Υπήρχαν ομάδες των 5 μελών, άλλες είχαν 12 ή ακόμα και περισσότερα μέλη, αλλά αυτό ήταν μόνο στο ποσοστό του 3% των ομάδων. Γίνεται αναφορά στη χρήση βίας και όπλων που χρησιμοποιούσαν οι δράστες για να ολοκληρώσουν το εγκληματικό τους έργο. Το χρονικό διάστημα κατά το οποίο δρούσε η ομάδα ήταν 6 μήνες αλλά γίνεται λόγος για σωρεία εγκλημάτων τα οποία διέπραξαν.

Ξεχωριστά σε αυτή την έκθεση περιγράφονται τα εγκλήματα που σχετίζονται με την κλοπή τροχοφόρων, κατά την οποία το 39% των εγχώριων ομάδων ήταν ομάδες με

μέλη Ρομά, όταν το σύνολο των εγχώριων ομάδων σε αυτό το έγκλημα ήταν το 71% του συνόλου των ομάδων. Συνολικά, επρόκειτο για ολιγομελείς ομάδες και σε μερικές περιπτώσεις έως και 12 μελών, οι οποίες δρούσαν σε τοπικό , περιφερειακό επίπεδο κατά βάση για διάστημα από 2 μήνες έως 3 έτη. Η πλειοψηφία των ομάδων δεν εμφάνιζε ιεραρχική δομή. Η μεθοδολογία διάπραξης συνάδει με αυτή του οργανωμένου εγκλήματος καθώς, περιλαμβάνει μια πολυεπίπεδη συνεργασία, που άρχιζε με την κλοπή των οχημάτων, τον τεμαχισμό και τη διάθεση τους σε νομότυπες επιχειρήσεις ή την εξαγωγή τους στο εξωτερικό. Γίνεται αναφορά σε επιστημονική και επαγγελματική στήριξη των εγκλημάτων από ειδικούς, στην ύπαρξη διαφθοράς σε 7 υποθέσεις και σε νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων μέσω της νόμιμης οικονομίας.

Τέλος, στην έκθεση του έτους 2022 οι Ρομά συνδέονται με ένα ποσοστό της τάξεως του 77% των εγχώριων ομάδων, των οποίων όμως το ποσοστό δεν αναφέρεται στην έκθεση. Ο αριθμός των μελών των ομάδων συνολικά περιγράφεται ποικίλος από 5 έως και πάνω από 12 μέλη για το 15% των ομάδων. Η δράση των ομάδων το έτος 2022 ήταν τοπική αλλά σημειώθηκε αύξηση στην εθνική και διασυνοριακή τους δράση, καθώς 22% των ομάδων δρούσαν στην Ελλάδα, ενώ 20% των ομάδων δρούσαν στο εξωτερικό. Σε ποσοστό 27% οι ομάδες εμφάνιζαν πολύπλευρη εγκληματικότητα, ενώ η δράση τους εκτεινόταν από 1 μήνα έως και 5 έτη για κάποιες. Οι ομάδες παρουσίαζαν εξειδίκευση, ευρηματικότητα και μεγάλη αλλαγή στο «modus operandi», αφού πλέον η δράση τους αναπτυσσόταν κυρίως μέσω του διαδικτύου και με πιο εξελιγμένες μεθόδους. Περιγράφεται η εκμετάλλευση της νόμιμης οικονομίας για τη νομιμοποίηση εσόδων και διαφθορά κρατικών υπαλλήλων για πρώτη φορά, ενισχύοντας τη θέση του Chambliss (2008, nd.), περί συμβιωτικής σχέσης του ο.ε με την οικονομική και πολιτική εξουσία.

5. Συσχέτιση της προβαλλόμενης οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά με τα χαρακτηριστικά του ο.ε

Προφανώς, υπάρχει ποσοστό οργανωμένης εγκληματικότητας από την πλευρά ομάδων με μέλη Ρομά. Ξεκίνησαν να καταγράφονται στο έγκλημα της κλοπής και διακίνησης μετάλλων, στη διακίνηση ηρωίνης, στις κλοπές, στις διαρρήξεις, στις κλοπές και διακίνηση τροχοφόρων, στην εκβίαση και τέλος εντοπίστηκαν να διαπράττουν και απάτες. Με βάση την ελληνική νομοθεσία πολλές από τις εγκληματικές δράσεις των Ρομά συμπληρώνουν εκείνα τα στοιχεία που προϋποθέτει το άρθρο 187 ΠΚ, για να χαρακτηριστεί ένα έγκλημα ως οργανωμένο και να αντιμετωπιστεί ως τέτοιο, από το ποινικό σύστημα. Υπάρχουν όμως και άλλα στοιχεία που θα ήταν σημαντικό να αναφερθούν. Οι εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας καταγράφουν την οργανωμένη εγκληματικότητα με βάση την εθνοτική και μειονοτική καταγωγή. Γίνεται λόγος κυρίως για ημεδαπούς, αλλοδαπούς και Ρομά, κάτι που θα μπορούσε να παραπέμπει σε αυτό που αναφέρει η Βιδάλη (2017), για τις κοινωνικές ανισότητες που απορρέουν από τους φορείς της Δικαιοσύνης (σσ. 61-62). Επιπρόσθετα, παρόλο που οι Ρομά αναφέρονται με στατιστικούς όρους ως ξεχωριστή ομάδα, απουσιάζει ανάλογη διαχείριση σε ό,τι αφορά τα υπόλοιπα στοιχεία της δράσης τους. Οι εκθέσεις παραθέτουν τα όποια ποιοτικά χαρακτηριστικά της δράσης των ομάδων συνολικά. Έτσι, δεν αποδίδεται με σαφήνεια στις εκθέσεις το ποσοστό οργανωμένης εγκληματικής δράσης που εμφανίζουν συγκεκριμένα οι Ρομά στην Ελλάδα, ούτε και το «modus operandi» που ακολουθείται.

Ωστόσο, η σταθερή απεικόνιση υψηλών ποσοστών οργανωμένης εγκληματικότητας στις εκθέσεις ενός επίσημου φορέα όπως η Αστυνομία, δημιουργεί σκέψεις που συνδέονται πιθανά, με την απόδοση της εγκληματικής ταυτότητας στους Ρομά και τη θεωρία της ετικέτας (Βιδάλη, 2013, σ. 163). Απουσιάζει σταθερά, κάποια αναφορά στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των μελών των ομάδων, η οποία θα απομάκρυνε την αντίληψη για τη μελέτη του ο.ε στην Ελλάδα με θετικιστικούς όρους, δηλαδή σύμφωνα

και με τον Κουλούρη (2019), με την πεποίθηση ότι η εγκληματικότητα εκκινεί από την ψυχοσύνθεση, ή την υγεία, η την κοινωνική καταγωγή και άλλα του δράστη (σ. 17). Η αναπαράσταση της εγκληματικότητας των Ρομά όπως αυτή γίνεται στις εκθέσεις, την τοποθετεί εκτός του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο αναπτύσσεται. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με ό,τι η Κριτική Εγκληματολογία απαιτεί, όπως αυτά περιγράφονται στη Βιδάλη (2013), τη στιγμή μάλιστα που η εγκληματική δράση των Ρομά πραγματοποιείται κατά κύριο λόγο σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (σ. 185). Η εγκληματικότητα των Ρομά όπως παρουσιάζεται στις εκθέσεις φέρει στοιχεία συνεργασιών και δικτύων, κάτι που παραπέμπει στο οργανωμένο έγκλημα. Τα δίκτυα όμως τα οποία περιγράφονται ήταν κυρίως συγγενικά, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους και δεν υποστηρίζουν στην οργανωσιακή τους δομή και στην ευρύτητα, τη μορφή αυτών, που περιέγραφε ο Chambliss (2004), για το οργανωμένο έγκλημα (σ. 243). Οι Ρομά όπως έχει αναφερθεί δεν έχουν την εκπαίδευση και την κατάρτιση που χρειάζονται για να υποστηρίξουν το ο.ε και πιθανόν στις ομάδες τους να έχουν την στήριξη κάποιων ημεδαπών επαγγελματιών, για τους οποίους όμως δεν γίνεται ξεχωριστή αναφορά και περιγραφή. Στην έκθεση του έτους 2022 περιγράφεται μία υπόθεση διαφθοράς κρατικών υπαλλήλων, χωρίς να είναι σαφές αν αυτή προέρχεται από ομάδα με μέλη Ρομά. Επίσης, απουσιάζει από τις εκθέσεις αναφορά σε διαφθορά στην ίδια την Αστυνομία, γεγονός το οποίο έχουν αποδεχθεί και οι συνδικαλιστές του κλάδου («Το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί και ανθρώπους από την Ελληνική Αστυνομία» δηλώνουν τώρα οι συνδικαλιστές της ΕΛ.ΑΣ, 2023). Η διαφθορά είναι βασικός πυλώνας σύμφωνα με τη Σ. Βιδάλη (2013), για το ο.ε και την λειτουργία του. Η απουσία εντοπισμού της στην εν λόγω δράση, σχηματοποιεί την ύπαρξη μιας οργανωσιακής δομής, αλλά όχι στο μέγεθος άλλων μεγάλων εγκληματικών δικτύων (σ. 185).

Σύμφωνα με τους Αντωνόπουλο και Παπανικολάου (2016) η ενασχόληση με τις παράνομες αγορές δεν προεξοφλεί την αποκόμιση σημαντικών και σταθερών απολαβών (σσ. 969-970). Το κράτος δεν παίρνει μία σαφή τοποθέτηση για τη

νομιμότητα ή μη προϊόντων ή υπηρεσιών που κινούνται στις παράνομες αγορές. Αυτή την ασάφεια εκμεταλλεύονται κοινωνικά ευάλωτες ομάδες είτε λόγω φυλής είτε εθνοτικής καταγωγής, ως μια ευκαιρία κοινωνικής επιβίωσης αν όχι ανέλιξης. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν, πως αυτή η συλλογιστική οδηγεί στην κατανόηση της ύπαρξης τέτοιων ομάδων στις παράνομες αγορές, οι οποίες προσπαθούν να περάσουν μέσα από την κοινωνική αποστέρηση, τη στιγμή που το κράτος αδυνατεί να παρέχει εκείνους τους πόρους, απαραίτητους για την ένταξη αυτών στην κοινωνία. Για να μπορέσει να κινηθεί κάποιος στην παράνομη αγορά πρέπει να έχει πρόσβαση στη νόμιμη επιχειρηματικότητα, κάτι που οι ευάλωτες ομάδες αδυνατούν να πράξουν αποτελεσματικά και παραμένουν περιφερειακές ίσως για την επιβίωση. Αντίθετα, οι ιδιοκτήτες νόμιμων επιχειρήσεων έχουν ασφαλέστερη πρόσβαση στα παράνομα κέρδη επειδή έχουν κεφάλαιο για την προμήθεια προϊόντων και νόμιμη επιχειρηματική δραστηριότητα, μέσα από την οποία μπορούν να διοχετεύσουν το παράνομο κέρδος. Οι Ρομά δεν υποστηρίζουν αυτό ακριβώς το χαρακτηριστικό του ο.ε, καθώς στην πλειοψηφία τους δεν διαθέτουν επιχειρήσεις και μεγάλη οικονομική επιφάνεια, αφού οι περισσότεροι ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Επίσης, το ο.ε σήμερα απαιτεί και περιλαμβάνει μεγάλο κομμάτι εξειδίκευσης και τεχνολογίας, η οποία δύσκολα θα μπορούσε να προέρχεται από τους Ρομά, καθώς στερούνται ακόμα και της πρόσβασης στην εκπαίδευση πόσο μάλλον να κατέχουν εξειδίκευση σε ό,τι αφορά την τεχνολογία.

Τα όποια στοιχεία της οργανωμένης εγκληματικότητας των Ρομά κοινοποιούνται είτε μέσω των ΜΜΕ είτε μέσω επίσημων φορέων παρουσιάζονται με στατιστικούς όρους και έξω από τις ιδιαίτερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της κοινωνίας και αυτές, στις οποίες διαβιούν οι Ρομά. Αυτή η συλλογιστική αφαιρεί τις συσχετίσεις που αναπτύσσονται για τη διάπραξη του εγκλήματος, τους ενισχυτικούς παράγοντες, την αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική, αδικεί τους ίδιους τους Ρομά αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Προηγουμένως δε, έχει συνδράμει την παραγωγή εγκληματικών στερεοτύπων για την ευάλωτη ομάδα των Ρομά και τη δημιουργία ηθικών πανικών, οι οποίοι καθορίζουν τη ζωή των Ρομά αλλά και την απόσταση που μεσολαβεί μεταξύ

*“Γκάτη Γεωργία”, “Οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά στην Ελλάδα :
υποπολιτισμικά γνωρίσματα και κοινωνικός έλεγχος”*

αυτών και των υπόλοιπων πολιτών. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα την ακινητοποίηση του πληθυσμού των Ρομά, η εγκληματικότητα των οποίων περιλαμβάνεται μέσα σε μια κυκλική και αδιέξοδη πορεία επιβίωσης, την οποία ακολουθούν μέχρι και σήμερα.

6. Συμπεράσματα-προτάσεις για πιθανά πεδία έρευνας

Σύμφωνα με τα όσα έχουν περιγραφεί σε αυτή την εργασία, οι Ρομά εμπλέκονται με το ο.ε στην Ελλάδα αλλά ο εντοπισμός του ακριβούς ποσοστού στο οποίο εμπλέκονται δεν είναι σαφής, πολλώ δε μάλλον αξιοποιήσιμος από ένα κράτος για να το πατάξει. Οι δύο πόλοι, κράτος και ο.ε Ρομά, τέμνονται μόνο σε σχέση με τα όσα ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος και το άρθρο 187 ΠΚ ορίζει, οδηγώντας τους τελευταίους στις υπηρεσίες των φορέων καταστολής. Αρωγός σε αυτή τη συνθήκη η επίδραση του άτυπου κοινωνικού ελέγχου, ο οποίος τροφοδοτούμενος από τα αποτελέσματα του τυπικού κοινωνικού ελέγχου και των ΜΜΕ δημιουργεί και εδραιώνει αρνητικές εικόνες για τους Ρομά κατατάσσοντας τους, μέλη μιας εγκληματικής υποκουλτούρας. Περαιτέρω, η ίδια η ομάδα εγκλωβισμένη στα παράγωγα του κοινωνικού ελέγχου τα οποία αναφέρθηκαν, παρουσιάζει μια εγκληματικότητα ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Στο επόμενο βήμα η οπτική ενισχύεται πραγματοποιώντας ποσοτική-στατιστική καταγραφή των αποτελεσμάτων της δράσης, της ευάλωτης αυτής κοινωνικής ομάδας από επίσημους φορείς καταπολέμησης του ο.ε, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι εγκληματογόνοι παράγοντες που καθορίζουν την καθημερινότητα και τη ζωή τους. Αυτό παραπέμπει σε θετικιστικές οπτικές για την μελέτη του εγκλήματος. Επίσης, προβάλλεται η οργανωμένη εγκληματικότητα που εμφανίζουν σαν αποκλειστικό τους έργο. Εγείρονται σκέψεις για την αποτελεσματικότητά τους σε όλα τα επίπεδα της οργανωμένης δράσης, από τη στιγμή που οι Ρομά χαρακτηρίζονται κυρίως για την έλλειψη εκπαίδευσης. Είναι απορίας άξιο που εμφανίζονται να ολοκληρώνουν μόνοι τα εγκληματικά τους έργα όντας ανειδίκευτοι και θα μπορούσαν να δοθούν κάποιες πιθανές εκδοχές, αν μέσα στις εκθέσεις γινόταν ξεκάθαρα λόγος για αυτούς οι οποίοι πιθανόν τους βοηθούν.

Η εφαρμογή αρχικά των όσων η Κριτική εγκληματολογία επιτάσσει, σε σχέση με τη μελέτη του εγκλήματος πέρα από την προσωπικότητα του δράστη αλλά και στις συνθήκες μέσα στο οποίες ζει, μας οδηγεί στον εντοπισμό εγκληματογόνων παραγόντων. Πρέπει δηλαδή να δούμε πίσω από τα ποσοτικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας και να αναζητήσουμε τις αιτίες που οδηγούν τους Ρομά στο οργανωμένο έγκλημα και αυτές ή αυτούς που το διευκολύνουν. Η συνειδητοποίηση των συνθηκών υγείας, εκπαίδευσης, εργασίας, κατοικίας και γενικά της ζωής τους πρέπει να συμπεριληφθούν σε επόμενες μελέτες και η συνδρομή αυτών, στο οργανωμένο έγκλημα. Είναι επιτακτική η διαφορετική ανάγνωση της ο.ε των Ρομά πέρα από το πλαίσιο που το άρθρο 187 ΠΚ προβλέπει. Ό,τι συμβαίνει μέχρι σήμερα, καθιστά τους Ρομά περιεχόμενο των καθηκόντων των αστυνομικών υπηρεσιών, κάτι που δεν μπορεί να επηρεάσει την εγκληματικότητα που αυτή η ομάδα εμφανίζει. Όταν εστιάσουμε διαφορετικά στην αντιμετώπιση της ο.ε των Ρομά θα πρέπει να ακολουθηθούν ανάλογες δράσεις, για να παραχθούν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Και αυτό επειδή παρόλη την ισχύ και εφαρμογή του άρθρου 187 ΠΚ, η τάση της συγκεκριμένης μορφής εγκληματικότητας δεν ακολουθεί πτωτική πορεία.

Από τη στιγμή που όποιες δονήσεις λαμβάνουν χώρα στον οικονομικό τομέα μεταφέρουν κατά την Σταμούλη (2016) κραδασμούς και ρυθμίζουν την παρανομία των αγορών, η αντιμετώπιση του ο.ε πρέπει να εκκινεί από την άμβλυνση των κοινωνικών διακρίσεων, την αποφυγή της φτωχοποίησης των ευάλωτων πληθυσμών (σσ. 196-197). Για να επιτευχθεί μια τέτοια συνθήκη απαιτείται προφανώς η διεύρυνση της αγοράς εργασίας για τους νέους και τη διάνοιξη νέων οριζόντων απασχόλησης.

Κατά τη Βασιλαντωνοπούλου (2014) η παρέκκλιση είναι δομικό στοιχείο του συστήματος, το οποίο συνδράμει στη λειτουργία του και όχι ατομική επιλογή, κάτι που ισχύει φυσικά και για τους Ρομά (σ. 182). Άρα λοιπόν η δομή του άτυπου και τυπικού κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα προφανώς συνδυαστικά με παράγοντες άλλους (η ανάλυση των οποίων δεν είναι καθήκον της παρούσας μελέτης), δεν λειτουργεί ενισχυτικά για να κρατηθεί η υποकुλτούρα των Ρομά μακριά από την

*“Γκάτη Γεωργία”, “Οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά στην Ελλάδα :
υποπολιτισμικά γνωρίσματα και κοινωνικός έλεγχος”*

εγκληματικότητα και συνεχίζουν έτσι, να βρίσκονται στο κοινωνικό περιθώριο με ότι και αν αυτό συνεπάγεται για τους ίδιους και την κοινωνία.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνικές

Αλοσκόφης, Ο. (2021). Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο–ιστορική θεώρηση από τη

Valeria Vegh Weis. *Crime Times*.

Αντωνόπουλος, Α. Γ., & Παπανικολάου, Γ. (2016). Καπιταλισμός Χωρίς Άδεια: η ελληνική περίπτωση. Στο Μ. Γασπαρινάτου,(Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης: τιμητικός τόμος για τον Νέστορα Κουράκη* (σσ. 955-976). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Art of Crime (2023). *Η «αόρατη» υπερεκπροσώπηση των Ρομά στις ελληνικές φυλακές*.

Ηλίας Ασημακόπουλος Κοινωνιολόγος Κ.Κ. Κορυδαλλού Ι, Νοέμβριος 2021.

[https://theartofcrime.gr/%ce%b7-](https://theartofcrime.gr/%ce%b7-%ce%b1%cf%8c%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7-%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b5%ce%ba%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%83%cf%8e%cf%80%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ac-%cf%83/)

[%ce%b1%cf%8c%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7-](https://theartofcrime.gr/%ce%b7-%ce%b1%cf%8c%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7-%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b5%ce%ba%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%83%cf%8e%cf%80%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ac-%cf%83/)

[%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b5%ce%ba%cf%80%cf%81%ce%bf%cf](https://theartofcrime.gr/%ce%b7-%ce%b1%cf%8c%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7-%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b5%ce%ba%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%83%cf%8e%cf%80%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ac-%cf%83/)

[%83%cf%8e%cf%80%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd-](https://theartofcrime.gr/%ce%b7-%ce%b1%cf%8c%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7-%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b5%ce%ba%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%83%cf%8e%cf%80%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ac-%cf%83/)

[%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ac-%cf%83/](https://theartofcrime.gr/%ce%b7-%ce%b1%cf%8c%cf%81%ce%b1%cf%84%ce%b7-%cf%85%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b5%ce%ba%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%83%cf%8e%cf%80%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd-%cf%81%ce%bf%ce%bc%ce%ac-%cf%83/)

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *Λευκά κολλάρα και οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική*. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλα.

Βιδάλη, Σ., & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Νομική βιβλιοθήκη.

- Βιδάλη, Σ. (2014). *Αντεγκληματική Πολιτική: από τη μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Δασκαλάκης, Η. (1985). *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*. Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή.
- Ζιούβας, Δ. (2021). *Οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα, Σειρά Εκδόσεων ΚΠΕ.
- Θεολόγη, Β. (2011). *Εγκληματικότητα και ΜΜΕ*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Καρύδης, Β. Χ. (2010). *Media & Έγκλημα: Όψεις κοινωνικού Ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί Πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις: Σακκουλά, Αθήνα.
- Καρύδης, Β. & Χουλιάρας, Α. (2015). *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα. Σύγχρονες Προσεγγίσεις*. ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ. Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Κοσμάτος, Κ., & Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. Παπαχαράλαμπος, Χ.(επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών: Οικονομικό, οργανωμένο έγκλημα και διαφθορά*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Crimevsocialcontrol (2011). Κουκουτσάκη, Α. *Εγκληματολογία Και Πολιτισμική Εγκληματολογία*. https://crimevssocialcontrol.blogspot.com/2011/01/blog-post_31.html

- Κουράκης, Ν. (1999). Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα. στο: *ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ*, τ, 10, 1017-1026.
- Κουρούτζας, Χ. (2019). άρθρο «το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-Εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα», *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, εκδόσεις ΕΑΠ, σελ, 111-137.
- Λαμπροπούλου, Ε. (1999). *Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας*. Ελληνικά Γράμματα.
- Μιχαλοπούλου, Ε. (2019). Το οικονομικό έγκλημα, σύγχρονες τάσεις εξάπλωσής του και όψεις της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, στο: Βιβάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαραλάμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών, Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ. σελ, 333-359.
- Μπόση, Μ., & Βασιλειάδης, Η. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης: Μια αμφίδρομη σχέση», στο «*Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης. Τιμητικός τόμος για το καθηγητή Νέστορα Κουράκη*». Crime in Crisis: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη.
- Παπαϊωάννου, Δ. (2010). «Οι αλλαγές στο σύστημα ποινικής καταστολής κατά τη διάρκεια της περιόδου 1985-2005». *Ποινική Δικαιοσύνη και Εγκληματολογία*, 1, σ. 20-23.

- Παρασκευόπουλος, Ν. (2003b). Σκέψεις για την έννοια του πολιτικού εγκλήματος στην εποχή μας. *Νομικό Βήμα* 51: 397-400.
- Πεπόνης, Γ. (2010). Η de lege lata αρχή της μυστικότητας της προδικασίας και η έκνομη πραγματικότητα, *Ποινικά Χρονικά* Ξ/2010.
- Ποινικός Κώδικας. (2019). *Νόμος 4619/2019, άρθρο 187-Εγκληματική οργάνωση*, Διαθέσιμο από: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-187-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-egklimatiki>.
- Ποινικός Κώδικας. (2019). *Νόμος 4619/2019, άρθρο 135-Εκβίαση*, Διαθέσιμο από: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-385-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-Ekbiaση>. (Τελευταία πρόσβαση 9-4-2024).
- Σταμούλη, Ε. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: τάσεις και μεταβολές, στο «*Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης. Τιμητικός τόμος για το καθηγητή Νέστορα Κουράκη*». Γασπαρινάτου (επιμ.), *Crime in Crisis: Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη*, Σάκκουλας, Αθήνα–Θεσσαλονίκη.
- Σταμούλη, Ε. (2016). Ποινική δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. στο Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ. *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος, 50 χρόνια Howard Becker*. “whose side are we on”, 24-27 Μαΐου 2016 (σ.227), Αθήνα: ΕΕΜΕΚΕ.

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα, στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. και Παπαχαλαράμπους, Χ.(επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Χουλιάρης, Α., «Εξέλιξη και διαχρονική λειτουργία της έννοιας της επικινδυνότητας του δράστη στις ποινικές επιστήμες», στο Β. Αρτινοπούλου, Σ. Βιδάλη, Στ. Γεωργούλας, Ολ. Θεμελή, Ν. Κουλούρης, Γ. Παπανικολάου (επιμ.), *Εξουσίες επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker “Whose side are we on?”*, Συμβολές, το 1ο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου, Αθήνα, 24 – 27 Μαΐου 2016, ΕΕΜΕΚΕ, Αθήνα 2018, σελ. 168.

Ξενογλώσσες

Aebi, M. F., & Campistol, C. (2013). 10 “Voluntary” False Confessions as A Source of Wrongful Conviction: The Case of Spain. In *Wrongful Convictions and Miscarriages of Justice* (pp. 193-208). Routledge.

Albini, J. L. (1971). *The American mafia: Genesis of a legend* (Vol. 750). New York: Appleton-Century-Crofts.

Antonopoulos, G. A. (2008). The Greek Connection (s) The Social Organization of the Cigarette-Smuggling Business in Greece. *European Journal of Criminology*, 5(3), 263-288.

Antonopoulos, G. A. (2009). ‘Are the ‘others’ coming?’: Evidence on ‘alien conspiracy’ from three illegal markets in Greece. *Crime, Law and Social Change*, 52, 475-493.

Chambliss, W. (2004). On the symbiosis between criminal law and criminal behavior: The American Society of Criminology 2003 Sutherland address. *Criminology*, 42, 241.

Chambliss, W., (2008 2nd ed). *On the Take. From Petty Crooks to Presidents*.
Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press.

Durnescu, I., Lazar, C., & Shaw, R. (2002). *Incidence and characteristics of Roma men in Romanian prisons. The Howard Journal of Criminal Justice*, 41(3), 237–244. Διαθέσιμο από: <https://doi.org/10.1111/1468-2311.00239>.

Georgoulas, S. (2009). Youth and crime in the Greek context. *International Journal of Academic Research*, 1(1), 11.

Hall, S., CHRITCHER, C., JEFFERSON, T., CLARKE, J., & ROBERTS, B. (1988). *The Social Production of News: Mugging in the Media. Manufacture of the News*.

- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J. and Roberts, B., (1978). *Policing the crisis: Mugging, the state and law and order*. London: Macmillan (revised edition 2013).
- Kupka, P. (2022). Gang in translation: Official and vernacular representations of a “Roma” drug gang in Czechia. *Crime, Media, Culture*, 18(3), 337-352.
- Levine-Rasky, C. (2016). " They didn't treat me as a Gypsy": Romani Refugees in Toronto. *Refuge*, 32, 54.
- Mackenzie, S., & Green, P. (2008). Performative regulation: A case study in how powerful people avoid criminal labels. *The British Journal of Criminology*, 48(2), 138-153.
- McNEIL, D. G., J. (2002). *Whodunnit? in Europe, often the Immigrant*. New York Times retrieved from: <https://www.nytimes.com/2002/04/28/weekinreview/the-world-whodunnit-in-europe-often-the-immigrant.html>
- Paoli, L. (Ed.). (2014). *The Oxford handbook of organized crime*. Oxford University Press, USA.
- Segurado, N. (2014). *Mulheres ciganas, criminalidade e adaptação ao meio prisional* (Doctoral dissertation).
- United Nations Convention Against Transnational Organized Crime (adopted 15 November 2000, entered into force 2003) 2225 UNTS 29 September.

Ηλεκτρονικές πηγές

CNN Greece (2024, Φεβρουάριος 24) “Μέγαρα: Εξαρθρώθηκε σπείρα ”εφιάλτης” για
τους Ρομά- εκβίαζαν και απήγαγαν παιδιά.

<https://www.cnn.gr/ellada/story/407249/megara-eksarthrothike-speira-efialtis-gia-tous-roma-ekviazan-kai-apigagan-paidia>.

Council of Europe (2012a). *Descriptive glossary of terms relating to Roma issues*.

Διαθέσιμο από: <https://rm.coe.int/1680088eab>.,(Τελευταία πρόσβαση 22-03-2024).

El Pais, 10-9-2006.

https://elpais.com/diario/2006/09/10/espana/1157839215_850215.html.

Ελληνική Αστυνομία. (2012). *Έκθεση για το Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2011*.

https://www.astynomia.gr/file/2013/05/ekthesi_organwmenou_egklhmatos_2011.pdf.

Ελληνική Αστυνομία. (2016). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2015*. Διαθέσιμο από: https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2015-ekthesi_org.pdf.

Ελληνική Αστυνομία. (2017). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2016*. Διαθέσιμο από: https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2012-ekthesi_oe.pdf.

Ελληνική Αστυνομία. (2018). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2017*. Διαθέσιμο από: https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2017-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf.

Ελληνική Αστυνομία (2019). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2018*. Διαθέσιμο από: https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2018-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf.

Ελληνική Αστυνομία. (2020). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2019*. Διαθέσιμο από: https://www.astynomia.gr/file/2013/05/2019-ekthesi_organomenou_egklimatos.pdf.pdf.

Ελληνική Αστυνομία. (2021). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2020*. Διαθέσιμο από:
<https://www.astynomia.gr/file/2022/12/28062022ekthesiorganwmenou2022.pdf>.

Ελληνική Αστυνομία. (2022). *Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2021*. Διαθέσιμο από:
<https://www.astynomia.gr/file/2022/12/05122022ekthesiorganwmenou2021.pdf>.

Ελληνική Αστυνομία.(2023). Έκθεση της αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2022. Διαθέσιμο από:

<https://www.astynomia.gr/file/2024/01/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%9F%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%9D%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%A5-2022-%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%A4%CE%97-%CE%95%CE%9A%CE%94%CE%9F%CE%A3%CE%97-1.pdf>.

ΖΟΥΓΚΛΑ (2023). «Το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί και ανθρώπους από την αστυνομία δηλώνουν τώρα οι συνδικαλιστές της ΕΛ.ΑΣ..

<https://www.zougla.gr/greece/kaliakmanis-gia-ton-koridalo-to-organomeno0eglima-xrisimopi-ke-an8ropous-apo-tin-astinomia/>

Kathimerini (2023). Στο στόχαστρο” συμμορίας” ιδιοκτήτες φαρμακείων-Τα Σώματα ασφαλείας και οι 638.000. [https://www.kathimerini.gr/society/562266181/sto-](https://www.kathimerini.gr/society/562266181/sto-stochastro-symmorias-idioktites-farmakeion-ta-somata-asfaleias-kai-oi-638-000-eyro/)

[stochastro-symmorias-idioktites-farmakeion-ta-somata-asfaleias-kai-oi-638-000-eyro/](https://www.kathimerini.gr/society/562266181/sto-stochastro-symmorias-idioktites-farmakeion-ta-somata-asfaleias-kai-oi-638-000-eyro/).

Κωνστάντου, Ν. (2022, Δεκέμβριος 22). Δημοσίευση φωτογραφιών προσώπου στον

Τύπο-Προσβολή προσωπικότητας και δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ΑΠ

1422/2021). [https://www.mcaounilaw.gr/%CE%BD%CE%B5%CE%B1/15-](https://www.mcaounilaw.gr/%CE%BD%CE%B5%CE%B1/15-%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF)

[15-%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1-](https://www.mcaounilaw.gr/%CE%BD%CE%B5%CE%B1/15-%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF)

[-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF](https://www.mcaounilaw.gr/%CE%BD%CE%B5%CE%B1/15-%CE%B1%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF)

%82/572-

%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%85%CF%83%CE

%B7-

%CF%86%CF%89%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CF%8

E%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%8E%CF%80%CE%BF%CF%85-

%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF-

%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%AE-

%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%

84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-

%CE%B4%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-

%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%

8D-%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1-

%CE%B1%CF%80-1422-2021

Newsbomb (2024). “Σπείρα Ρομά με λεία 630.000ευρώ εξαπατούσε φαρμακοποιούς
και στο Αγρίνιο”. [https://www.newsbomb.gr/ellada/astynomiko-
reportaz/story/1395779/speira-roma-me-leia-630-000-eksapatoyse-
farmakopoiouys-kai-sto-agrinio-taftopoiithikan-11-meli](https://www.newsbomb.gr/ellada/astynomiko-reportaz/story/1395779/speira-roma-me-leia-630-000-eksapatoyse-farmakopoiouys-kai-sto-agrinio-taftopoiithikan-11-meli).

Newsbreak (2024, Φεβρουάριος, 24). *Εξαρθρώθηκε σπείρα Ρομά στα Μέγαρα-
εκβιασμοί και ευρεία εγκληματική δράση.*
[https://www.newsbreak.gr/ellada/566486/exarthrothike-speira-roma-sta-megara-
ekviasmoi-kai-eyreia-egklimatiki-drasi/](https://www.newsbreak.gr/ellada/566486/exarthrothike-speira-roma-sta-megara-ekviasmoi-kai-eyreia-egklimatiki-drasi/).

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Ανθρώπων. (2022). *Έκθεση του FRA για
την κοινωνική ένταξη των Ρομά 2022, το 80% των Ρομά ζει σε συνθήκες φτώχειας.*
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2022-roma-survey_el.pdf.

Pronews (2023, Νοέμβριος 9). *ΕΛ.ΑΣ: Ρομά παρίσταναν τους υπαλλήλους της ΔΕΗ και “ξάφριζαν” ηλικιωμένους- Πάνω από 200.000 ευρώ η λεία τους. Συνελήφθησαν τέσσερα από τα συνολικά έξι μέλη της συμμορίας.*
<https://www.pronews.gr/amyna-asfaleia/esoteriki-asfaleia/el-as-roma-paristanan-tous-ypallilous-tis-dei-kai-ksafrizan-ilikiomenous-pano-apo-200-000-eyro-i-leia-tous>

Πρώτο Θέμα (2023). “Χρυσές δουλειές για μέλη συμμορίας που παρίσταναν τους υπαλλήλους της ΔΕΗ και «άδειαζαν» σπίτια ηλικιωμένων. *protothema.gr.*
Διαθέσιμο από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1433764/hruses-douleies-gia-meli-summorias-pou-paristanan-tous-upallilous-tis-dei-kai-adeiazan-spitia-ilikiomenon>.

Πρώτο Θέμα (2023). “Μέγαρα: Εξαρθρώθηκε συμμορία Ρομά που εκβίαζε, απειλούσε και πουλούσε προστασία στον καταυλισμό”.
<https://www.protothema.gr/greece/article/1470432/megara-exarthrothike-summorias-roma-pou-ekviaze-apeilouse-kai-poulouse-prostasia-ston-kataulismo>.

Τεζάρης, Μ. (2024). *Βίντεο-ντοκουμέντο- σε Βούλα-Βουλιαγμένη χτυπούσαν οι Ρομά «μαιμού» τεχνικοί της ΔΕΗ-πως δρούσαν.* Διαθέσιμο από:
<https://lawandorder.gr/vinte-ntokoymento-se-voyla-voyliagmeni-htypoysan-oi-roma-maimoy-technikoi-tis-dei-pos-droysan/> , (Τελευταία πρόσβαση 21-03-2024).

Europa press, (23-4-2008). Διαθέσιμο από: <https://www.europapress.es/castilla-y-leon/noticia-mujer-bule-asume-culpa-excluye-marido-otros-cuatro-procesados-trafi/>.

Europa Press, (21-6-2011). Διαθέσιμο από: <https://www.europapress.es/castilla-y-leon/noticia-mujer-bule-asume-culpa-excluye-marido-otros-cuatro-procesados-trafi/>.

Europa Press, (23-4-2008). Διαθέσιμο από:
<https://www.europapress.es/national/noticia-absuelven-hombre-autoinculpo-matar-escopeta-joven-mollet-valles-barcelona-20080423154522.html>,

(Τελευταία πρόσβαση 22-03-2024).

*“Γκάτη Γεωργία”, “Οργανωμένη εγκληματικότητα των Ρομά στην Ελλάδα :
υποπολιτισμικά γνωρίσματα και κοινωνικός έλεγχος”*

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.